

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1955

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 7

25 februari—2 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 1 mars

Sid.

Interpellation av herr Grym ang. hästågares förluster genom kreaturssjukdomen smittsam blodbrist	6
--	---

Onsdagen den 2 mars

Komplettering av direktiven för 1954 års författningsutredning m. m.	9
Den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.	13
Anslag till lån för inrättande av alkoholfria restauranger	28
Upphävande av kollektivavtalslagen m. m.	29
Genomförande av en allmän arbetarpensionering	35
Ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.	37
Anslag till stödlån till jordbrukare m. m.	48

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 2 mars

Statsutskottets utlåtande nr 33, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond m. m.: utrikesdepartementet	9
— nr 34, ang. anslag under försvarets fonder m. m.	9
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, ang. komplettering av direktiven för 1954 års författningsutredning m. m.	9
— nr 4, ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.	13
— nr 5, om upphävande av bestämmelsen om kyrkoherdes självskrivnenhet som ordförande i kyrkorådet	28

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 12, ang. utgifterna under tolfte huvudtiteln (civildepartementet)	28
— nr 35, ang. anslag å kapitalbudgeten: finansdepartementet	28
Första lagutskottets utlåtande nr 14, ang. ändring i vapenförordningen m. m.	29
Andra lagutskottets utlåtande nr 7, ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol	29
— nr 8, ang. genomförande av en allmän arbetarpensionering..	35
— nr 9, ang. ratifikation av två provisoriska europeiska överenskommelser om social trygghet m. m.	37
Jordbruksutskottets utlåtande nr 5, om ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden	37
— nr 6, ang. anslag till stödlån till jordbrukare m. m.	48

Fredagen den 25 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 18 och den 22 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, m. m.;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för att främja ett alkoholfritt umgängesliv; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus; samt

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 116 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal och till förordning angående ändrad lydelse av 12 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 109, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition (nr 4) med förslag till förordning om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående anslag för budgetåret 1955/56 till bidrag till vissa privatläroverk.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Wehtje* väckta motionen, nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 82, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1955/56;

nr 84, angående anslag för budgetåret 1955/56 till poliskåren i Boden m. m.; samt

nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om utarbetande genom 1954 års författningsutredning av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning m. m.;

nr 4, i anledning av väckta motioner om överflyttning till den borgerliga kommunen av handläggningen av ekonomiska angelägenheter, som avse kyrkliga ändamål, m. m.; samt

nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelsen om kyrkoherdes självskrivenhet som ordförande i kyrkorådet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol;

nr 8, i anledning av väckta motioner om genomförande av en allmän arbetarpensionering; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av två provisoriska europeiska överenskommelser om social trygghet och en europeisk konvention om social och medicinsk hjälp samt tilläggsprotokoll till dessa avtal; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, med anledning av väckta motioner om ökad medelsanvisning för budgetåret 1954/55 till fiskerilånefonden; samt

nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödlån till jordbrukare, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades en av herr *Svärd* under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnad motion, nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 1 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 23 nästlidne februari.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 82, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1955/56;

nr 84, angående anslag för budgetåret 1955/56 till poliskåren i Boden m. m.; samt

nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Svärds* motion, nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3—5, statsutskottets utlåtanden nr 12 och 35, första lagutskottets utlåtande nr 14, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—9 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 5 och 6.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 86, angående befrielse från nöjeskatt i vissa fall;

nr 87, med förslag till lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, m. m.;

nr 88, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr

167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna;

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende eklestistikdepartementets verksamhetsområde, m. m.; och

nr 93, angående fortsatt anstånd för Stockholms stadsmission med skyldigheten att inlösa vissa lån.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 36, angående överlämnande till lagutskott av två till statsutskottet hänvisade motioner, som äger samband med frågan om fortsatt giltighet av lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av kolclearingkassans överskottsmedel;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till H. K. Almkvist m. fl.;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till A. Magnusson;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 och 18 §§ i förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin,

Interpellation ang. hästägares förluster genom kreaturssjukdomen smittsam blodbrist

m. m., jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i bestämmelserna rörande kostnadsfria läkemedel;

nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel; och

nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.;

nr 6, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; och

nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i 18 § lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att bringa upplysning angående äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

Interpellation ang. hästägares förluster genom kreaturssjukdomen smittsam blodbrist

Herr GRYM (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med föranledande av yrkande i motionerna I: 75 och II: 103 och med bifall till hemställan av jordbruksutskottet (utl. nr 1 punkt 71) begärde föregående års riksdag i skrivelse till

Kungl. Maj:tt, att sådan ändring måtte vidtagas i kungörelsen den 26 juli 1926 (nr 389) om allmänna grunder angående försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar, att djurägare skulle beredas möjlighet att täcka förlust till följd av smittsam blodbrist hos häst genom försäkring på de villkor, som gällde för den statsunderstödda försäkringsverksamheten beträffande vissa andra smittsamma husdjursjukdomar.

I årets statsverksproposition, bil. 11, punkt (83) 22, bringas till riksdagens kännedom, att efter den utredning, som föreligger rörande möjligheten att låta ifrågavarande kungörelse omfatta jämväl sjukdomen smittsam blodbrist hos häst, departementschefen har kommit till den uppfattningen, att riksdagens hemställan i sådant syfte icke lämpligen kan genomföras.

Sedan lång tid tillbaka har vissa delar av bl. a. Norrbottens län härjats av den svåra kreaturssjukdomen infektiös anemi. Sjukdomen visar en oroväckande ökning. Som exempel kan omnämnas, att sedan november månad i fjol har hästbeståndet enbart i *Gällivare* socken minskat med fem procent på grund av den smittsamma blodbristen. Under tiden 1 oktober 1954—18 januari 1955 har inom *Pajala* veterinärdistrikt följande antal hästar utslagits på grund av ovannämnda sjukdom:

Korpilombolo socken 15 hästar varav 3 var oförsäkrade,

Övertorneå socken 11 hästar varav 1 var oförsäkrad,

Pajala socken 10 hästar varav 2 var oförsäkrade,

Tärendö socken 6 hästar varav 1 var oförsäkrad,

Junosuando socken 4 hästar,

Karesuando socken 2 hästar varav 1 var oförsäkrad.

Efter den 18 januari d. å. har ytterligare ett tjugotal hästar utslagits inom *Pajala* veterinärdistrikt.

Enligt uppgift, som jag erhållit från fullt tillförlitligt håll, har försäkringsbeloppen i många fall varit låga, och i intet fall har hästens värde täckts. Ändock

Interpellation ang. hästägares förluster genom kreaturssjukdomen smittsam blod- brist

har hittills under vintern försäkringsbolagen betalat omkring 1/2 miljon kronor till hästägarna för de nedslaktade hästarna. Omnämnas må, att prima hästar kostar nu i de berörda bygderna 2 500—2 900 kronor.

Uppenbart är att denna sjukdom hos hästar vållar befolkningen ekonomiska förluster vilka icke blir täckta genom den ersättning, som utgår i form av försäkring. De flesta av hästägarna sysslar med avverkningsarbete på vintrarna. När hästen har måst nedslaktas, är den vanliga följden härav, att flera veckors uppehåll i arbetet blir oundvikligt, innan en ny häst har hunnit anskaffas.

I 1952 års statsverksproposition (IX ht p. 81) föreslog departementschefen, att den dittills tillämpade nedslaktningsmetoden, som visat sig ineffektiv, icke längre skulle komma till användning. I stället förordade departementschefen, att man genom en intensifierad forskningsverksamhet skulle söka komma fram till mera ändamålsenliga bekämpningsmetoder. I sitt utlåtande 1952:1 p. 70, som godkändes av riksdagen, anslöt sig jordbruksutskottet till vad departementschefen förordat rörande de ändrade bekämpningsmetoderna.

Huruvida den hittills bedrivna forsknings- och försöksverksamheten på detta område har givit något resultat av värde, är för mig obekant, men den torde komma att ta en rundlig tid, innan den hinner ge resultat trots en betydande medelsanvisning för ändamålet från det allmännas sida.

Vad som däremot är bekant är, att hästar, som angripits av infektiös anemi, allt fortfarande i de flesta fall nedslaktas i enlighet med tjänsteveterinärernas påbud.

I anslutning till det ovan anförda får jag anhålla om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat, att sjukdomen smittsam blodbrist hos häst ökar i oroväckande grad i Norrbotten?

2. Har herr statsrådet för avsikt att medverka till att hästägare i Norrbotten på lämpligt sätt skyddas mot ifrågavarande slag av förluster?

3. Kan det förväntas, att forsknings- och försöksverksamheten rörande bekämpande av sjukdomen smittsam blodbrist hos häst intensifieras?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 403, av herr *Ollén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster;

nr 404, av herr *Johansson, Anders*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 405, av herr *Pålsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 406, av herrarna *De Geer* och *Ohlon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.;

nr 407, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 408, av fröken *Andersson* och herr *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 409, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete; och

nr 410, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.08.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 2 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående befrielse från nöjesskatt i vissa fall.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 87, med förslag till lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, m. m.; samt

nr 88, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, m. m.; och

nr 93, angående fortsatt anstånd för Stockholms stadsmission med skyldigheten att inlösa vissa lån.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Ollén* m. fl. väckta motionen, nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 404, av herr *Johansson, Anders*, m. fl., och

nr 405, av herr *Pålsson* m. fl.,

båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herrar *De Geer* och *Ohlön* väckta motionen, nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott

dels en av herr *Ohlön* m. fl. väckt motion, nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

dels ock följande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete väckta motioner:

Om komplettering av direktiven för 1954 års författningsutredning m. m.
nr 408, av fröken *Andersson* och herr *Bergh*,
nr 409, av herr *Lindblom* m. fl., samt
nr 410, av herr *Lindblom* m. fl.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 36 och utlåtanden nr 37—42, bevillningsutskottets betänkanden nr 9 och 10, andra lagutskottets utlåtanden nr 10—12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 5—7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under försvarets fonder m. m.

Punkterna 1—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36

Lades till handlingarna.

Om komplettering av direktiven för 1954 års författningsutredning m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om utarbetande genom 1954 års författningsutredning av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning m. m.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 13 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 17 i and-

ra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven till 1954 års författningsutredning, att uppdraget vidgades till att omfatta utarbetande av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning, samt att utredningen måtte kompletteras så att alla i riksdagen representerade partier bleve företrädde och att utredningen även i övrigt personellt förstärktes.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 13 och II: 17, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det är ett ganska märkligt aktstycke, som utskottet här presterar. I stället för att granska det förslag, som framlagts i den motion, som bland andra jag lämnat, och i stället för att sakligt redovisa sin mening går utskottet en helt annan och naturligtvis ur utskottets synpunkt bekvämligare väg. Man bara låter sekreteraren i utskottet — som det förefaller mig — göra ett referat av Kungl. Maj:ts direktiv för 1954 års författningsutredning, och så yrkar man avslag med hänvisning till den pågående författningsutredningen.

Jag motionerade år 1948 på principiellt samma linje som i år, och då anförde konstitutionsutskottet för sitt avstyrkande den motiveringen, att då riksdagen avslagit ett förslag om en författningsutredning år 1936, måste man också yrka avslag år 1948. Detta var ju ändå en viss motivering, fastän inte så värst originell. Då kunde emellertid konstitutionsutskottet i varje fall stödja sig på riksdagen, men den här gången kan utskottet inte ens göra detta, utan stöder sig nu endast på Kungl. Maj:t.

Jag vill emellertid säga att frågan kanske ändå fallit framåt, d. v. s. att den har gått förbi konstitutionsutskottet, ty trots avslaget 1948 tillsatte regeringen i föl i augusti en författningsutredning.

Om komplettering av direktiven för 1954 års författningsutredning m. m.

Det är just denna författningsutredning och direktiven för densamma som har föranlett mig och mina partivänner i övrigt att väcka den motion, som nu föreligger till avgörande. Det var nämligen emot direktiven i utredningen vi vände oss i det avseendet, att vi ville ha direktiven kompletterade, så att utredningskommittén skulle få större befogenheter. Men regeringen vill begränsa hela denna utredning till att omfatta endast några frågor, som har uppräknats i direktiven och några — som man säger — närliggande problem. Det är just denna begränsning, som vi har velat ställa under riksdagens prövning, ty det är väl ändå för alla ganska uppenbart, att tiden nu är mogen för en allmän översyn av gällande grundlagar, en allmän översyn, som skulle ta sikte på att bringa dessa grundlagar i överensstämmelse med den utvecklingsnivå, som vårt nuvarande samhälle uppnått, och det läge, som för närvarande därigenom råder.

De gällande grundlagarna härstammar från ett tidevarv, då det svenska samhället såg väsentligt annorlunda ut än i dag. När dessa grundlagar instiftades, hade industrialismen ännu inte omdannat landet, monopolväsendet inom industrien och näringslivet var praktiskt taget okänt, någon arbetarrörelse i verklig mening fanns inte och alla de problem, som nu föreligger i fråga om demokratiens bevarande och utbyggande, förelåg inte, då de nuvarande grundlagarna utformades.

De ändringar i detaljer, som har gjorts av och till under årens lopp, har inte förändrat det faktum, att huvuddragen i gällande grundlagar strider mot gängse demokratisk uppfattning i vår tid och inte minst emot arbetarrörelsens intressen.

Detta är befängt, ty det är ju så, att grundlagarna får man inte göra till föremål för lagvrängares tolkning. Grundlagarna skall följas bokstavligen. Ur den synpunkten anser vi, att man bör göra en allmän översyn av grundlagarna, och vi har velat rikta riksdagens uppmärksamhet på att de direktiv, som ligger till grund för utredningen, icke tillåter en

sådan översyn och att de över huvud taget är rätt otillfredsställande även i sin begränsade utformning och inte speglar det faktiska läget i samhället.

När exempelvis justitieministern i sina direktiv påstår, att utvecklingen här i landet har medfört »en jämnare fördelning av inkomster och ekonomisk makt», betyder det antingen att han inte känner till fakta eller också att han försöker förvanska verkligheten. En jämförelse mellan de ekonomiska maktförhållanden, som var rådande när grundlagarna utformades, och tillståndet i dag, skulle bli det mest slående bevis för att justitieministerns formuleringar i direktiven icke är med verkligheten överensstämmande. Den ekonomiska makten i vårt land koncentreras ju alltmer i händerna på ett fåtal monopol, som bestämmer över landets produktiva resurser, prusbildning och allt vad därmed sammanhänger. Därför har vi i vår motion riktat uppmärksamheten på att den maktkoncentration i samhället, som uppkomsten av monopolkapitalismen innebär, medför ett sådant hot emot de enskilda medborgarnas välfärd, som grundlagstiftarna på sin tid endast räknade med ifrån Konungens sida.

Man kan kanske säga, att våra nuvarande grundlagar har utarbetats med sikte bland annat på att ge medborgarna trygghet emot den dåvarande kungamakten. Men i vårt nuvarande samhälle hotas ju medborgarnas trygghet framför allt av en annan kungamakt, nämligen av finanskungarna, och gällande grundlagar ger inte medborgarna skydd emot dessa finanskungars envælde över produktionslivet.

Det är ett sådant skydd som vi vill ha grundlagsfäst. Arbetarrörelsen, som har utvecklat sig efter det att nuvarande grundlagar stiftades, har ju en helt annan uppfattning om statens roll och uppgifter än man hade på den tiden, då grundlagarna utformades, och som de ger uttryck för. Arbetarrörelsen, de två politiska partierna och fackföreningsrörelsen, vars mål ju är att avsätta finanskungarna och ordna det så, att samhället övertar de avgörande pro-

Om komplettering av direktiven för 1954 års författningsutredning m. m.

duktionsmedlen och driver produktionen enligt socialistiska principer, måste ju skapa en författning, avpassad för en stat som äger och driver produktiva företag och som har väsentligt större inflytande över det ekonomiska livet än vår nuvarande statsmakt har.

Vi menar vidare, att om en författningsrevision skall ha någon större betydelse för det stora folkflertalet här i landet, måste den fästa i grundlagen några av folkets elementära demokratiska rättigheter. Låt mig bara som exempel nämna några: rätt till arbete, lika lön för samma arbetsprestation oavsett kön, varje medborgares rätt till utbildning enligt hans eller hennes anlag och begåvning på samhällets bekostnad samt lika rätt för kvinna och man på samhällslivets alla områden. Detta är bara några exempel, som hela vår nuvarande tid fordrar att vi skall fästa i Sveriges grundlag.

Vi menar också, som vi sagt i vår motion, att en tidsenlig och demokratisk författning bör tillföra riksdagen större befogenheter än den för närvarande har. Jag vill bara erinra om det horribla förhållandet, att vi här i riksdagen, som är valda av det svenska folket, inte har rätt att tillsätta regeringen. Den rätten tillkommer konungen, som utnämner sin regering.

Vi anser vidare, att riksdagen ensam skall vara den lagstiftande makten här i landet och att över huvud taget de ombud som det svenska folket väljer skall vara suveräna att bestämma över landets styrelse och ledning. I nuvarande grundlagar heter det ju som bekant, att »konungen äger att allena styra riket», och även om man kan säga att det i praktiken har blivit en viss uppmjukning av denna rätt, så är detta ändå ett lagfäst stadgande som strider emot demokratin, ett stadgande som gör folket till undersåtar, medan en demokratisk uppfattning väl borde säga, att det är folket självt och ingen annan som skall bestämma på samhällslivets alla områden.

Men dessa för vårt samhälles vidare utveckling och demokratisering avgö-

rande områden får den tillsatta författningsrevisionen inte syssla med. Den får bara syssla med vissa detaljer, som jag inte här skall upptaga tiden med. Den får ta upp frågan om vilka valsätt som skall tillämpas vid olika val och andra detaljer, som endast utgör en ny påläggning av de gamla grundlagstexterna. Vi har velat vidga direktiven och genomföra en förändring i författningsutredningens sammansättning som vi anser tillhöra demokratiens spelregler, såsom man ofta brukar säga från annat håll: vi vill att författningsutredningen skall omfatta representanter för riksdagens alla partier och att icke ett parti skall utestängas från utredningen.

Herr talman! Jag kan sluta med dessa kommentarer till vår motion. Jag förstår naturligtvis att kammarans majoritet kommer att avslå den, ehuru jag är övertygad om att åtskilliga av er, som sitter här, tycker att det finns inte så litet förnuft i det som vi från vårt håll föreslår. Men jag är, herr talman, inte så underdånig som utskottet emot Kungl. Maj:t, och jag vidhåller därför vårt yrkande och hemställer om bifall till föreliggande motion.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Herr Öhman klagar över att utskottet inte har uttalat någon egen mening i dessa frågor utan bara nöjt sig med ett referat. Jag vill då säga, att det är väl ganska naturligt, att ett utskott, som i sinom tid skall taga ställning till en proposition som Kungl. Maj:t byggt på ett sakkunnigutlåtande, avvaktar den tidpunkt då detta utlåtande kommer.

Vad sedan beträffar att vi har inskränkt oss till ett referat, så är detta, herr talman, ett utslag av utskottets uppskattning av omdömesförmågan hos kammarans ledamöter. Sedan vi refererat de direktiv som finns för författningsutredningen och som innehåller sådana centrala saker som valsättet, tvåkammerssystemet och förhållandet mellan regering och riksdag, är utskottet övertygat om att kammarans majoritet

Om komplettering av direktiven för 1954 års författningsutredning m. m.

utan vidare inser, att de direktiv som finns är så vida, att de medger en tillfredsställande modernisering av författningen. Över huvud taget är direktiven så skrivna, att utskottet tror att det skall vara möjligt att åstadkomma en tidsenligare författning på grund av dessa direktiv.

Vad sedan beträffar den sista fråga, som herr Öhman tog upp, nämligen om representation i sakkunnigutredningen även för det kommunistiska partiet, är frånvaron av sådan representation en sak som herr Öhman och hans partivänner delvis själva är ansvariga för. Det var en tid, då det kommunistiska partiet var representerat i utskott och utredningar därför att dess parlamentariska styrka föranledde en sådan representation. Sedermera har partiet krympt ihop, och då har det inte fått några representanter vare sig i utskott eller i utredningar. Men det är en sak som regleras nästan automatiskt på grund av ändringar i olika partiets parlamentariska styrka.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ÖHMAN (k):

Herr Elmgrens försvar för utskottets utlåtande var ännu svagare än själva utskottsutlåtandet. Jag tror att herr Elmgren hade gjort utskottet en tjänst, om han nöjt sig med att hänvisa till utlåtandet i stället för att ge sig in på ett sådant försvar för detsamma.

Hans uppfattning att vi borde avvakta utredningens resultat, innan vi motionerade i frågan, vittnade väl, damer och herrar kammarledamöter, om att herr Elmgren, som är ledamot av konstitutionsutskottet, inte har läst den motion som han är med om att avstyrka. I motionen säger vi nämligen att vi vill vädja till riksdagen, att den skall ge utredningen andra direktiv, och då måste man väl ändå vara märkligt fultad, om man gör gällande att vi borde ha väntat därmed, tills utredningen framlagt sitt utlåtande i enlighet med de direktiv som enligt vår mening inte ger underlag för en

tillfredsställande revision av den svenska författningen.

Sedan påstår herr Elmgren att dessa direktiv är mycket vida. Det förhåller sig tvärtom på det sättet att de är mycket starkt begränsade. Jag hemställer till konstitutionsutskottets talesman att också läsa igenom direktiven. Han skall då finna att de begränsar utredningen till vissa punkter och inga andra få tas upp till behandling, annat än uppenbart näraliggande problem. Om herr Elmgren anser att sådana direktiv kan kallas vida, må det vara hans ensak, men då skiljer sig våra uppfattningar på ett avgörande sätt om vad ordet »vid» i detta sammanhang innebär.

Till sist några ord om frågan om den kommunistiska representationen, som herr Elmgren förklarade löstes automatiskt. Jag vet inte, herr Elmgren, vad det finns för bestämmelser om hur stor eller liten en grupp, vald av svenska folket, skall vara för att få sitta med i en utredning. Det är väl ändå på det sättet att den frågan godtyckligt avgöres av dem som för tillfället har majoriteten i den svenska riksdagen. Vi har ansett det tillhöra en sund och elementär demokrati att de partier, som är representerade i Sveriges riksdag, också bör få tillfälle att åtminstone i viktiga frågor göra sin stämma hörd redan på utredningsstadiet. Jag tror inte att herr Elmgren gör klokt i att försvara regeringens på den punkten, ty det blir ett försvar in absurdum.

Herr ELMGREN (s):

Jag kan försäkra herr Öhman att utskottets ledamöter har läst såväl utredningsdirektiven som motionen. I ett avseende skall jag följa herr Öhmans råd. Jag ber att med hänvisning till utskottets utlåtande få vidhålla mitt avslagsyrkande på motionen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om överflyttning till den borgerliga kommunen av handläggningen av ekonomiska angelägenheter, som avse kyrkliga ändamål, m. m.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 9 i första kammaren av herr *Eriksson* m. fl. och nr 1 i andra kammaren av herr *Lundberg* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning med uppgift att ompröva, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter, jämväl i vad de avsåge kyrkliga ändamål, skulle kunna handläggas av den myndighet, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter, och i god tid före 1958 framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, samt utreda frågan om den kyrkliga kommunens samhällseliga och rättsliga ställning i dess helhet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 9 och II: 1, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sörlin*, *Spångberg* och *Edberg*, som inom utskottet yrkat, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter i vad de avsåge kyrkliga ändamål skulle kunna handläggas av organ, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter, samt om den kyrkliga kommunens samhällseliga och rättsliga ställning i dess helhet.

Herr *SÖRLIN* (s):

Herr talman! Allmänhetens intresse för val till kyrkofullmäktige synes gradvis undergå en försämring. Valdeltagandet är ytterligt ringa, i många fall understigande 10 procent, en skrämmande siffra, om man betänker att samma väljare ofta till 70—80 procent deltar i övriga allmänna val. Det förefaller naturligt att man vill söka få en ändring till stånd i detta avseende, och det synes mig kunna ske i varje fall i alla de kommuner som sammanfaller i kyrkligt och borgerligt avseende. Där borde en sammanslagning av fullmäktiginstitutionerna kunna ske utan några praktiska olägenheter. Väljarna skulle därigenom besparas en valförrättning och ändå, genom val till den borgerliga kommunen, få även nuvarande relativt fåtaliga kyrkliga frågor behandlade i vanlig demokratisk ordning.

Denna enligt min mening betydelsefulla fråga har utskottet icke tillräckligt beaktat. Det bör eftersträvas att få till stånd en samordning av den kyrkliga och den borgerliga kommunens utgifter, och utdebiteringsrätten bör tillkomma endast en beslutande institution.

Det är ett känt förhållande, att det kommunala skattetrycket är relativt högt. Beslutanderätten på detta område tillkommer ett flertal institutioner. Om man bortser från de större städerna, finns det landsting som skall besluta framför allt i sjukvårdsfrågor. Utdebiteringen inom landstingen är i många fall relativt hög. Sedan kommer de borgerliga kommunerna, som skall besluta i en rad olika angelägenheter. Vi kan kanske vara överens om att utdebiteringen där är i högsta laget. Så tillkommer utgifterna för kyrkliga ändamål. Därvidlag kan man måhända inte peka på någon alltför hög siffra, men sammantaget representerar utdebiteringarna relativt betydande summor. Därtill kommer i vissa fall municipalsamhällen, som också skall besluta i vissa utgiftsfrågor. Det betyder i detta fall att det sammanlagt finns fyra olika institutioner som skall bestämma den kommunala utdebiteringen. En

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

samordning på detta område synes mig vara utomordentligt värdefull.

Lika väl som folkskoleväsendet, bygandet av ålderdomshem och liknande frågor är underkastade beslut av kommunal- eller stadsfullmäktige, bör byggnadsfrågor angående kyrkor, församlingshem, prästgårdar och dylikt kunna avgöras av samma beslutande organ.

Att val av kyrkoråd skulle vara något speciellt är svårt att förstå. Det skiljer sig inte från val av exempelvis kommunalnämnd och drätselkammare. Den ekonomiska redovisning mellan kyrka och kommun som det här är fråga om kan efter kyrkofullmäktiges avskaffande uppdelas på samma sätt som nu sker i kommuner med centraliserad medelsförvaltning. Vidare är att säga, att den åsikt som gör gällande, att kyrkliga ärenden icke skall få påverkas genom uppfattningar i övriga samhälleliga frågor, enligt min mening icke är hållbar. Är det över huvud taget någon som tror att en ledamot i kommunal- eller stadsfullmäktige skulle på grund av denna sin egenskap vara sämre skickad att besluta vid kyrkliga frågor? Jag tror det inte.

I denna fråga är dessutom att anteckna, att stora folkgruppers intresse för kyrkliga frågor skulle i hög grad bredas, om dessa ärenden faller under de borgerliga fullmäktiginstitutionerna. När man i vissa dunkla ordalag talar om kyrkans inre liv, tror jag att väsentliga ting skulle vinnas på att de frågor, som nu sorterar under kyrkofullmäktige, skulle få ställas emot övriga kommunala ärenden och behandlas i ett sammanhang. De breda folklager, som nu tycks sakna intresse för kyrkliga val, skulle på detta sätt måhända få ökad förståelse för kyrkliga frågor. Det skulle enligt min mening betyda att utskottets uppfattning i denna fråga skulle tillgodoses på ett helt annat sätt än som sker genom bifall till utskottets avslagsyrkande.

Konstitutionsutskottet hänvisar också till att det redan nu pågår ett par utredningar. Men det kan enligt min mening inte vara skäl att avfärda denna fråga

med hänvisning härtill. Jag tror tvärtom, att om man redan nu tillsätter en utredning, har riksdagen måhända större möjligheter att i ett sammanhang pröva dessa olika frågor. Därmed skulle väsentliga ting kunna vinnas.

Herr talman! Då den motion, varom nu är fråga, utmynnar i hemställan om utredning, ber jag att i anslutning till vad som här anförts få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr PETERSSON (s):

Herr talman! Denna motion syftar till att man skulle få till stånd en utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter, jämväl i vad de avser kyrkliga ändamål, må kunna handläggas av organ som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter. Vidare önskar man utredning av frågan om den kyrkliga kommunens samhälleliga och rättsliga ställning i dess helhet.

Man bör då kanske först hålla i minnet, att det är i de kyrkliga församlingarna — de gamla socknarna — som våra borgerliga kommuner har uppstått. Det skedde vid sönderdelningen år 1862. Då kom de kyrkliga församlingarna och de borgerliga kommunerna att sammanfalla till sina gränser. Man ansåg att uppgifterna var skilda och att det därför behövdes två olika organ för att sköta de kommunala angelägenheterna. Denna uppdelning har sedan bibehållits, och i den mån det kvarstått borgerliga angelägenheter hos de kyrkliga församlingarna har man överfört dem till de borgerliga kommunerna. Vi kan i dag säga, att hela skolväsendet i princip nu skall skötas av de borgerliga kommunerna. Så är också fallet beträffande biblioteken, och vissa andra angelägenheter har man också ansett falla under den borgerliga kommunens kompetens. Det gäller bland annat byggande av krematorier och anläggande av begravningsplatser. De ärenden, som kvarstår för de kyrkliga församlingarna, tillhör kyrkans eget liv, kan man säga. Därvidlag har vi intagit en

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

viss ståndpunkt, när vi beslutade om religionsfrihetslagen. Vi anser, att uppdelningen skall vara kvar, och vi har även begränsat rätten att bestämma över kyrkans eget liv på så sätt, att den, som lämnat kyrkan, inte äger rätt att delta i kyrkofullmäktigeval. Till våra gamla socknar och församlingar och kyrkor är knutna mängder av egendom, donationer och liknande.

Vi fann sedan att de borgerliga kommunerna var alldeles för små enheter för att kunna fullgöra de arbetsuppgifter som vi ansåg skulle åvila dem. Följden har blivit att vi har fått en helt annan kommunindelning. Jag skall anföra situationen i min egen hembygd för att på det viset försöka belysa de problem som föreligger. Vi har där en borgerlig kommun med 18 kyrkliga församlingar och 5 pastorat. Anser man att kommunalfullmäktige där skall sitta och besluta över alla de självständiga juridiska personer som de 18 församlingarna utgör? Detta kan man inte göra, utan i sådana fall bör man gå in för en förändring av den kyrkliga församlingsindelningen, man bör få församlingarna att sammanfalla med storkommunerna. Men detta är en helt annan fråga än den som motionärerna här har dragit upp. Man kan inte bifalla motionärernas yrkande, därför att förutsättningarna saknas.

Jag kan också nämna att det förekommer motsatta fall. I Stora Tuna har man två borgerliga kommuner i en församling. Vilken av dessa två borgerliga kommuner skall besluta över församlingens angelägenheter?

Det går alltså inte att bifalla motionen utan att man först har löst frågan, om vi skall förändra de nuvarande församlingarnas indelning. Vidare måste man göra klart för sig, hur vi skall förfara med den egendom och alla de donationer som är knutna till dessa församlingar. Först sedan man har löst dessa problem, kan man börja diskutera, huruvida man skall skapa andra organ än de nuvarande för att sköta de kyrkliga angelägenheterna.

Vidare skall jag kanske också erinra

om att pastoratsindelningssakkunniga har överlämnat ett förslag som ännu inte har lett till något resultat från Kungl. Maj:ts sida. De hade tänkt sig att man skulle försöka åtminstone få pastoraten att sammanfalla med de borgerliga kommunerna. Vad ledde detta pastoratsindelningssakkunnigas betänkande till? Jo, det ledde till att massor av människor från hela Sveriges land samlades på kanslihusets gård för att protestera mot detta ingrepp mot de nuvarande pastoraten. Man stöter här på saker som man inte kan ta på men som i alla fall finns där och blir oerhört svåra att bemästra. Det var besvärligt att genomföra kommunindelningen, men att få en ny församlingsindelning över hela landet kommer att bli ett ännu svårare problem att brottas med.

Därtill skulle jag kanske också erinra om församlingsstyrelseutredningen som tillsattes 1953. Den har faktiskt enligt direktiven befogenhet att utreda de frågor som motionärerna här begär skall bli föremål för utredning. De begär en utredning av den kyrkliga kommunens samhällseliga och rättsliga ställning i dess helhet. Det är detta som församlingsstyrelseutredningen håller på med. Den behandlar frågan om den kyrkliga församlingens kompetens. Det finns väl ingen anledning att begära en utredning, när en sådan redan pågår.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! När man läser igenom det utlåtande som konstitutionsutskottet här har avgivit, får man det bestämda intrycket, att det har varit svårt att vinna enighet i utskottet om ett uttalande som sade någonting, och därför har utskottet nöjt sig med att egentligen ingenting säga. Utskottet framhåller de svårigheter som skulle vara förknippade med en förändring i ett eller annat avseende av den kyrkliga kommunens ställning. Det råder väl ingen tvekan om att sådana svårigheter kommer att möta,

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

men vi är ju vana vid att syssla med sådana svårigheter, och jag föreställer mig att detta inte är besynnerligare än att man bör kunna reda upp det.

De, som har satt sin prägel på detta utskottsutlåtande, har emellertid utgått från såsom någonting absolut givet att den kyrkliga kommunen eller församlingen över huvud taget inte skall röras; den skall ha den form den har för närvarande. Denna inställning är förklarlig med hänsyn till den beträngda ställning som statskyrkan har i vårt land. Det är rätt naturligt att de, som sysslar med de kyrkliga angelägenheterna, vill ha så mycken makt kvar i sin hand som de kan bevara för att kyrkans ringa inflytande inte skall ännu mer träda i dagen än vad det redan gör. Men detta kan väl ändå inte få vara ensamt avgörande när det gäller att ta ståndpunkt till om den kyrkliga kommunen eller församlingen skall få fortleva eller inte. Det avgörande får väl vara, om den i sin nuvarande form fyller en sådan uppgift att man från olika synpunkter kan vara tillfredsställd därmed. Jag skulle kunna tänka mig att det, bland dem som inte protesterade mot pastoratsindelningen, finns många här i landet, som tycker att det inte är tillfredsställande så som det är för närvarande. När här nu har yrkats på att man skulle få en förändring, har det också pekats på de svårigheter som skulle möta, om man slår ihop de nuvarande kyrkliga församlingarna till enheter, vilka motsvarar storkommunerna. Det är klart att det kan möta många svårigheter därvidlag. Bl. a. skulle äganderätten till kyrkans gods vara svår att klara ut. Detta har anförts som skäl för att man förden skull skulle avstå från att över huvud taget syssla med saken. Jag tror visst att det kan stöta på många besvärligheter, men för mig är detta ett ytterligare skäl för att man skall ta itu med saken. När äganderätsfrågorna till kyrklig egendom får ligga och ligga och vara till besvär i det oändliga i församlingarna över hela landet, så måste väl detta vara ett skäl som talar för att man griper sig an med det problemet och för-

söker få rätsida på den saken någon gång.

I det sammanhanget menar jag att man också bör ta upp principfrågan, huruvida en person skall ha rätt att, genom exempelvis donation, för århundraden framåt fastläsa sin egendom för ett visst bestämt syfte. För att klargöra vad jag menar med detta skall jag ta ett exempel nerifrån Skåne. På 1400-talet var det en — förmodligen ängslig — person som ägde en s. k. åladrätt, d. v. s. en rätt till ålfiske i Östersjön, som han donerade till kyrkoherden i Löderups församling. Den rätten daterar sig alltså ända från den tiden. Den glömdes så småningom bort, men i början av eller ett stycke in på detta århundrade fick man en kyrkoherde i Löderups församling som tittade i gamla papper, hittade donationsbrevet och kunde inför laga domstol bevaka sin rätt till detta ålfiske.

Jag är tämligen säker på att om man skulle börja röra i dessa kyrkliga donationer, skulle man kunna hitta mycket sådant, och när dylikt kan inträffa, menar jag att det är ett missbruk av medelsförvaltningen när det gäller kyrkliga ändamål, som det är angeläget att man tittar på.

Om svårigheten att sammanslå de kyrkliga församlingarna till samma storlek som de borgerliga kommunerna bland annat beror på detta, då anser jag, som jag nyss sade, att detta är ett skäl till att man tar itu med denna sak.

Sedan vill man göra gällande, att det som kyrkofullmäktige sysslar med skulle vara någonting så speciellt, att det är otänkbart att den borgerliga kommunen skulle kunna sköta det lika bra. Jag vet inte vilken uppfattning kammarens ledamöter har om kyrkofullmäktigförsamlingarna i detta land, men det intryck jag har av dem är i varje fall att de i fråga om kompetens i allmänhet icke står över exempelvis kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige — jag skulle snarare tro att man kan hitta fall där de har en lägre kompens i detta avseende. När det gäller att tillvarata de ekonomiska angelägenheterna i en församling eller en kommun torde alltså

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

frågorna inte bli sämre behandlade i exempelvis kommunalfullmäktige än i kyrkofullmäktige, och någon risk för ekonomiskt slöseri tror jag inte man behöver befara.

Från kyrkligt håll har man också gjort gällande, att de rent kyrkliga ändamålen inte skulle bli lika väl tillgodosedda genom kommunalfullmäktige som genom kyrkofullmäktige, och det kan ju hända, men jag skulle tro att man från kyrkligt håll inte kommer att ha några invändningar att göra mot behandlingen av rent legala spörsmål. Däremot kan jag väl tänka mig att prästerna skulle få ett mindre inflytande över kommunalfullmäktiges beslut än de nu i många fall har över kyrkofullmäktiges beslut. Under sådana förhållanden vill jag inte sticka under stol med att jag tror det skulle bli en förändring men jag tror inte att den skulle leda till skada, vare sig för kyrkan eller den borgerliga kommunens ekonomi.

Det har också sagts att de andra angelägenheter, som kyrkofullmäktige och kyrkostämma numera har att handlägga, är av sådan speciell art att de inte lämpligen bör handhas av ett profant organ, som nu kommunalfullmäktige anses vara. Men vad är det för uppgifter? Kyrkofullmäktige har bland annat att ordna med exempelvis begravningsplatserna. Jag kan inte tänka mig att det skulle vara märkvärdigare för den kommunala församlingen att handha begravningsplatserna än att ha hand om parker och planteringar inom kommunen i den mån sådana förekommer. Jag kan inte heller tänka mig att exempelvis kyrkans skötsel, såsom när det gäller att sörja för att det är varmt, ljus och rent i kyrkan, inte också skulle kunna skötas av den borgerliga kommunen. I den mån det skall förekomma nybyggnader eller förändringar av kyrkorna, har den borgerliga kommunen att rätta sig efter riksantikvarien, byggnadsstyrelsen och i övrigt precis samma bestämmelser som gäller för kyrkofullmäktige. Det kan verkligen inte heller bli någon som helst ändring i det avseendet. Det förhåller sig på precis samma sätt då det gäller att

tillsätta en kantor i en församling. Det kan den borgerliga kommunen göra likaväl som den kan tillsätta en sånglärare, och en kyrkvaktmästare kan tillsättas på samma sätt som en vaktmästare i en skola. Jag kan inte tro att det skulle bli någon försämring i vare sig den ena eller den andra riktningen, om man ändrar bestämmelserna därhän, att den borgerliga kommunen skall handha alla dessa uppgifter.

Det är detta, herr talman, som gjort att jag har tagit till orda i denna sak. I den mån som jag på sista tiden har sysselsatt mig med den, har jag fått den uppfattningen att det nog inte råder så kompakt motstånd mot en förändring på detta område som man ifrån kyrkligt håll gör gällande. Jag blev för ett par, tre veckor sedan ombedd att tala om denna sak på ett möte, där församlingens kyrkoherde också var ombedd att tala. Han hade inte tillfälle att komma, ty han hade engagerat sig för ett föredrag på annat håll, men han skickade en skrivelse, i vilken han förklarade sig mycket väl kunna tänka sig att kommunalfullmäktige skulle kunna ha hand om de angelägenheter som kyrkofullmäktige skötte.

Jag tror för min del att man inte bör göra så som konstitutionsutskottet gjort här, nämligen förstora de svårigheter som skulle möta i ett sammanhang som detta.

Jag är emellertid fullt medveten om att med detta följer så mycket invecklade frågor som måste lösas, att det naturligtvis måste ske en utredning av problemet i hela dess vidd, vilken följaktligen tar sikte på att den kyrkliga kommunen och den borgerliga kommunen hör sammanfalla i fråga om kompetensområden. Jag kan inte tänka mig annat än att man ur den motion, som här väckts, också kan läsa ut att avsikten med den var just detta, eftersom det sägs att utredningen skulle avse även frågan om den kyrkliga kommunens samhällliga och rättsliga ställning i dess helhet. Det kunde måhända ha formulerats på ett annat sätt, men det är min fulla övertygelse att motionären menat att där-

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

med skulle man ta upp frågan i hela dess vidd med allt som sammanhänger med den, så att man kunde få alltsammans uppklarat på en gång.

Eftersom jag finner att den reservation, som har knutits till detta utlåtande, tar sikte just på detta, skall jag härmed be att få yrka bifall till densamma.

Herr **PETTERSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Elowssons anförande går tydligen vidare än vad motionen egentligen har syftat till. Motionen syftar inte till någon förändring av våra församlingar. Jag kan helt dela herr Elowssons uppfattning om önskvärdheten av att våra församlingar och våra kommuner skall sammanfalla till sina geografiska gränser, men den frågan är som sagt inte väckt genom denna motion. Jag anser för min del att man inte kan ta itu med den fråga, som motionen här har ställt, förrän man löst nämnda fråga. Det kommer att bli oerhört besvärligt. Innan man över huvud taget kan ta itu med den, bör man få klart för sig vad som skall ske beträffande pastoratsindelningssakkunnigas betänkande och ävensom vad församlingsstyrelseutredningen kan komma med.

Jag vill också ha sagt att sedan riksdagen fattat beslut angående de kyrkliga angelägenheterna, finns det en hel del i det här landet, för vilka man begränsat rätten att få bestämma i det kyrkliga livet. De som har utträtt ur den svenska statskyrkan får ju inte vara med och bestämma därvidlag. Man kan då säga att hela frågan om religionsfrihetslagen egentligen var en fråga som man inte behövt diskutera, eftersom alla skulle få vara med och bestämma över kyrkan. Det är tanken också här, och det tror jag inte håller.

Herr **ELOWSSON**, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Till det sista vill jag bara säga att beslutet att utskilja en del, som skulle få vara med och besluta i kyrkliga angelägenheter, får väl ändå

räknas till de beslut som fattades så där i förhastande, ty i regeringen kan man vara med utan att tillhöra den lutherska kyrkan, och här i riksdagen sitter vi och fattar med kyrkomötets medgivande beslut om kyrkolagar och allt möjligt annat som gäller kyrkan. Jag föreställer mig, att det också i denna kammare finns de som inte är goda »lutherianer». Det beslutet tycker jag således inte att vi skall ta så särskilt högtidligt.

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Den fråga som kammaren i dag skall ta ställning till har inte nyhetens behag. Det är en fråga som har varit föremål för riksdagens intresse vid ett flertal tillfällen. Utskottets utlåtande har också på ett förtjänstfullt sätt refererat den tidigare riksdagsbehandlingen av ärendet. I det avseendet fyller utlåtandet mycket högt ställda krav.

Av referatet framgår emellertid att frågan under sin mer än trettioåriga behandling i varje fall inte entydigt avgjorts till förmån för en självständig kommunal kyrklig organisation, utan varje gång ett avgörande har träffats här i riksdagen, har besluten varit långt ifrån enhälliga.

Av den nu rätt starka majoriteten i konstitutionsutskottet får man tydligen även den här gången dra den slutsatsen att frågan om ett överförande av de kyrkliga ärendena till den borgerliga kommunen inte ännu är mogen. I varje fall kommer en sådan rekommendation att stöta på ett ganska starkt motstånd. Det som utskottets värderade talesman har tagit upp har gällt två ting, dels den kyrkliga organisationens självständighet och dels de organisatoriska svårigheter, med vilka frågan är förknippad.

Motionen har vad gäller den kyrkliga organisationens självständighet också blivit föremål för en ledare i tidskriften »Vår kyrka», där man som en första allvarlig punkt pekat på att därest riksdagen skulle följa motionärernas önskemål, skulle man allvarligt rubba den kyrkliga självständigheten. Det är mycket möjligt att man kan föra till torgs

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

ett sådant påstående, men jag tycker att de, som gör det, ändå borde allvarligt betänka att den kyrkliga organisatoriska självständigheten ändock vilar på en synnerligen bräcklig grund. Här anfördes av reservanten herr Sörlin liksom också av herr Elowsson, att bara det faktum att valdeltagandet till den kyrkliga organisationen är så svagt måste ju innebära att den självständighet, som man på detta sätt har, i varje fall inte har något större stöd ifrån allmänhetens sida.

Utskottsmajoriteten förklarar i utlåtandet att motionärerna underskattat de svårigheter, som en sammanslagning av den kyrkliga och den borgerliga kommunen skulle medföra. Utskottets talesman här i debatten gjorde samma påstående. Herr Pettersson målade ut dessa svårigheter som rent av förtvivalade. Jag vill då erinra om att det över huvud taget inte finns några organisatoriska situationer som är förtvivalade, utan bara förtvivalade människor som inte vågar ge sig i kast med svårigheterna. Det är beklagligt att min vän Georg Pettersson, som ändå ideologiskt tillhör ett parti, som syftar till att omorganisera hela samhället i socialistisk anda, anser att svårigheterna i detta fall skulle vara så stora, att man inte ens kan låta en utredning se på dem. Som motionär underskattar jag alls inte de betydande svårigheter, som man här stöter på och som nämnts av de tidigare talarna. Men dessa svårigheter kan enligt min mening icke vara av den storleksordningen att det redan på förhand måste anses vara omöjligt att komma till rätta med dem.

Som en svårighet pekar utskottsmajoriteten bl. a. på äganderättsförhållandena. Ärade kammarledamöter, äganderättsförhållandena, sådana de nu är, skapar oavsett vilken organisation vi än har för handläggning av kyrkliga och kommunala angelägenheter nästan olösliga problem för de kommuner som har, jag höll nästan på att säga, olyckan att inom sin jurisdiktionsgräns ha ecklesiastisk mark. Jag är övertygad om att de kommunalmän som ofta stöter sin pan-

na blodig i försök att lösa markfrågor i en kommun, där kyrklig mark kommer med i bilden, gärna skulle se att dessa problem löstes. Det har sagts mig att det finns kommuner som tvingats att förvärva kyrklig mark på grund av att de själva saknat andra marktillgångar. I den mån dessa kommuner över huvud taget lyckats att förvärva kyrklig mark, har man ifrån de kyrkliga markägarnas sida fört en prispolitik som tvingat kommunerna att subventionera den av kyrkan förvärvade marken med kommunala medel för att egnahemsbyggnaderna där skulle kunna byggas sig egna hem.

Konstitutionsutskottet har dess bättre inte tagit upp de principiella frågor som kunde ligga nära till hands att ingå på vid behandlingen av detta spörsmål. Den tidskrift, som jag nyss nämnde, har däremot berört även de rent principiella frågorna. De är kanske inte relevanta i denna diskussion. Men till dem, som i likhet med »Vår Kyrkas» ledarskribent möjligen anser att ett fullföljande av motionärernas syfte skulle utgöra ett steg fram mot ett slutligt ställningstagande till kyrkans skiljande från staten, vill jag endast säga, att detta i varje fall icke har varit motionärernas biavsikt. Jag står visserligen principiellt på den grunden att jag strävar efter ett sådant förhållande, men jag tillmäter inte denna motion ett så stort värde, att jag anser att den skulle utgöra ett värdefullt bidrag till en sådan önskvärd utveckling. Ett fullföljande av motionärernas syfte att sammanföra handläggningen av de kyrkliga ekonomiska angelägenheterna med den borgerliga kommunens är en rationell åtgärd som står i god överensstämmelse med andra organisatoriska reformer som utvecklingen under senare år själv tvingat fram.

Herr Pettersson förklarade vidare att de frågor, som nu faller inom den kyrkliga organisationens kompetensområde, är renodlat kyrkliga ärenden. Jag tvingas, herr Pettersson, att här sätta ett stort frågetecken i kanten. De kyrkliga befattningshavarna betonar ju själva

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

ofta att de till huvudsaklig del tvingas att syssla med rent profana arbetsuppgifter och att församlingsarbetet och själavården därigenom blir en andrahandsuppgift. Det förefaller mig faktiskt vara så, att de kyrkliga uppgifterna, i varje fall om man avgränsar dem till att gälla församlingsarbete och själavård, utgör blott en liten del av de organisatoriska uppgifter som är ålagda den kyrkliga organisationen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETTERSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson beskyllde mig för att springa ifrån partiet eller i varje fall dess program. Jag svarar endast att herr Eriksson och jag nog kan diskutera, hur man bör gå till väga i en sådan fråga som denna, men vi är överens om att man bör försöka komma ifrån statskyrkosystemet och att det religiösa livet bör formos efter de olika människornas inställning till dessa ting. Om man fortfarande hyser den uppfattningen om kyrkornas skiljande från staten, måste man försöka renodla det religiösa livet för att därigenom lättare kunna få till stånd ett skiljande av stat och kyrka. Om vi skulle gå den väg, som motionärerna anvisar, skulle det emellertid försvåra ett förverkligande av det program för vilket man arbetar. Jag anser därför att mitt ställningstagande i det stycket mycket väl står i linje med partiets program.

Medan jag har ordet, herr talman, vill jag säga ytterligare en sak. Herr Elowsson påstod, att religionsfrihetslagen skulle ha tillkommit förhastat. Är det någonting som man kan säga inte tillkommit förhastat, så är det just beslutet om religionsfrihetslagen, ty den ansågs ju vara en så stor och viktig fråga, att det tillsattes ett särskilt utskott, för att alla dessa frågor skulle kunna penetreras ordentligt. Först därefter fattade riksdagen sitt beslut. Säger man att det beslutet tillkommit förhastat, kan man verkligen fråga sig, när beslut tillkommer här i riksdagen, vilka inte är förhastade.

Herr **ERIKSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Min vän Pettersson har fullkomligt missförstått mig, om han tror att jag anklagade honom för att ha sprungit ifrån partiets program. Jag sade bara att den som ideologiskt är ansluten till ett parti, som har tagit så oändligt stora organisatoriska uppgifter på sig som det socialdemokratiska, borde inte hesitera för de organisatoriska svårigheter, som det här möjligen kan bli fråga om. Detta kan ju inte innebära en anklagelse att ha sprungit ifrån partiets program.

Herr **NILSSON, BROR**, (bf):

Herr talman! Herr Eriksson sade att motionärerna icke hade hyst några biva-sikter om att, därest riksdagen biföll motionen om en utredning, detta skulle innebära ett steg i riktning mot kyrkans skiljande från staten. Jag vill fästa uppmärksamheten på att konstitutionsutskottet har en helt annan uppfattning på den punkten. Utskottet säger i början av sitt utlåtande, att »den i motionerna föreslagna vägen skulle få till följd den kyrkliga kommunens försvinnande och uppgående i den borgerliga».

Jag undrar vad som skulle återstå av statskyrkan, om det inte funnes någon kyrklig organisation och om det inte funnes någon möjlighet för de människor, vilka vill gå i kyrkan och vill tillhöra kyrkan, att längre bestämma över exempelvis kyrkorummet och dess omgivning eller över huvud taget bestämma i de frågor, som rör kyrkans inre och yttre liv. Vad skulle sedan återstå av den kyrkliga självständigheten i vårt land?

Jag an knyter till vad utskottets ärade talesman, herr Pettersson, sade tidigare om kyrkans ålder och helgd. Jag tror inte att vare sig vi här i riksdagen eller svenska folket skulle vara beredda att nu beröva de kyrkliga organisationerna deras självständighet. Jag tror att det skulle väcka en oerhörd opposition ute i landet. Det är inte så som några talare här sökt göra gällande, att intresset för dessa ting är ringa. Jag tror inte att man

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

kan ta det ringa deltagandet i valen av exempelvis kyrkofullmäktige till intäkt för att det i vårt land inte längre finns något intresse för kyrkan och dess organisation. Det är ju så med dessa val, att de inte är politiskt färgade. Människorna vet ungefär vilka som blir valda och vilka som har intresse av kyrkan, och man tar det hela lugnt. Det skulle bli ett annat förhållande, om det uppstod några verkliga stridsfrågor på denna front.

I fråga om valen till kyrkofullmäktige planeras det för övrigt — i varje fall har vi tajat om det i konstitutionsutskottet — att man skall sammanföra, t. ex. kommunalfullmäktigevalen och kyrkofullmäktigevalen, så att de förrättas samtidigt. Det är en enkel sak att ordna, om man nu anser att det är en så skum företeelse, att det är så ringa deltagande i kyrkofullmäktigevalet.

Här har i denna debatt sagts åtskilligt, som man skulle vilja vända sig emot. Jag fäste mig också vid vad herr Nils Elowsson sade, att det synes ha varit svårt för utskottet att vinna enhet. Jag vet inte varav herr Elowsson drog den slutsatsen — kanske är det utskottets utlåtande. Jag kan dock omvittna att utskottet i denna fråga var så enigt, att man sällan skådat en sådan enighet inom konstitutionsutskottet. Det var nämligen 17 röster för avslag och endast 3 röster för bifall. De tre rösterna återfinnes under reservationen. Det var alltså inte alls någon svårighet för utskottet att vinna enighet.

Sedan har här talats om ett fall, där en donation gavs för avlöning av en präst. Jag vill då till herr Nils Elowsson säga, att alla donationer till avlöning av präster numera är avlösta. Alla donationer för prästerskapets avlöning blev avlösta i samband med löneregleringen för prästerskapet och utnyttjas inte längre för det ändamålet.

Jag fäste mig också vid herr Nils Elowssons yttrande, att vi inte bör ta så högtidligt på frågan, om man tillhör statskyrkan eller har utträtt ur den. Nu har herr Pettersson i ett kort genmäle bemött detta yttrande, och därför skulle

det kunna vara onödigt att uppmärksamma det vidare. Men jag satt med i det särskilda utskott, som behandlade denna sak här i riksdagen, och jag kan omvittna vilket oerhört arbete detta utskott hade, vilka stridigheter som där försiggick och med vilken spänning både riksdagen och svenska folket avvaktade utgången i frågan. För många även inom herr Nils Elowssons eget parti var detta en mycket stor fråga, så stor att man kunde kalla den en samvetsfråga — sådana är ju mycket betydelsefulla, i varje fall för den enskilda människan. Det är kanske inte märkvärdigt om man nu efteråt vill liksom stryka ett streck över allt detta och säga: »Det var inte värt någonting, det skall man inte fästa avseende vid.» Men jag förmodar att det alltså finns människor som fäster avseende vid om man tillhör den svenska kyrkan eller inte.

Herr Elowsson sade också någonting om att kyrkan vilar på en bräcklig grund — jag antecknade omedelbart herr Elowssons ord, att den kyrkliga organisationen vilar på en bräcklig grund. Hur kan herr Elowsson säga det? Jag undrar om det här i landet finns någon organisation som vilar på starkare och äldre grund. Herr Pettersson har redan berört den frågan, och därför behöver jag inte gå närmare in på den. Det är en gammal grund den kyrkliga organisationen vilar på, och för min del tror jag, herr Elowsson, att grunden är mycket stark och att det är ett misstag att tro att den skulle vara bräcklig.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få knyta an till vad herr Nilsson senast yttrade om kyrkans bräckliga grund. Jag skall inte ta upp den saken till någon mera ingående diskussion, men när herr Nilsson så starkt gör gällande att grunden inte är bräcklig utan i stället skulle vara mycket stark, så tycker man att han ändå borde lägga fram några bevis för sin uppfattning.

Det finns två omständigheter som ty-

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

der på att grunden är bräcklig. Den ena är det mycket ringa antalet kyrkobesökare. Det är omvittnat att besöksfrekvensen i kyrkorna minskas år efter år. Detta säger tillräckligt om den verkliga grunden för kyrkans organisatoriska liv. Den andra omständigheten är det ytterst ringa deltagandet i kyrkofullmäktigevalen. Men det verkligen allvarliga — en omständighet som jag tycker att man på kyrkligt håll borde fästa det allra största avseende vid — är att man förra hösten inte bara negligerade kyrkofullmäktigevalen, utan att man på sina håll drev med dem och utsatte dem för ett formligt gyckel. Har en institution förlorat så mycket i aktning att någonting sådant utan vidare kan förekomma, då är det verkligen fara å färde för institutionen.

Jag är i detta sammanhang angelägen att understryka, att vad jag här sysslar med inte är någonting annat än skötseln av kyrkans ekonomiska angelägenheter. Jag har inte gått in på frågan om kyrkans skiljande från staten; det är en sak alldeles för sig. När det gäller kyrkans ekonomiska angelägenheter måste man emellertid ställa frågan: Skall vi som skattebetalare i fortsättningen överlåta åt på hafs tillkomna kyrkofullmäktigeinstitutioner att handhava de medel som dessa institutioner har rätt att uttaxera? Det kan vi inte göra. Därför är det angeläget att man på ett eller annat sätt — hur det sedan skall ske — sörjer för att det blir en mera ansvarsmedveten skötsel av den kyrkliga ekonomien. Detta är ett synnerligen angeläget önskemål, ett krav som alla skattebetalare måste resa.

Herr Nilsson säger också, att kyrkan inte har något faktiskt underlag och inte längre existerar, om vi avskaffar den kyrkliga församlingen. Detta är en begreppsförvirring, herr Nilsson. Kyrkan, det är inte kyrkobyggnaderna eller prästerna eller församlingshusen — över huvud taget inte det vi brukar inrymma inom den kyrkliga verksamheten — utan kyrkans underlag är Ordet.

Herr NILSSON, BROR, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag medger gärna att kyrkans verkliga underlag är det levande Ordet, men det måste ju finnas ett materiellt underlag även för andliga ting.

Jag medger att det materiella underlaget inte förmår att i det långa loppet säkerställa något andligt värde. Man kan inte för tid och evighet säkerställa exempelvis socialdemokratien genom att bygga Folkets hus överallt. Ingen meningsriktning kan säkerställa sin existens i andligt avseende genom att bygga vare sig hus eller minnesvårdar, det är jag väl medveten om. Men för att kunna verka och föra det levande ordet ut till människorna måste man dock i de flesta fall ha tillgång till lokaler.

Jag skulle kunna ange många ljusa tecken när det gäller kyrkans läge i nutiden, men jag tycker inte att vi här skall fördjupa oss i teologiska frågor. Jag avstår från att nämna exempel, men sådana finns.

Herr Elowsson talade också om gyckel, och jag tror att det en och annan gång kan ha förekommit att otäcka människor gycklat med valen. Men skulle detta vara något tecken på kyrkans dekadens? Hur står det i så fall till med den svenska riksdagen, herr Elowsson? Hur mycket gycklas det inte med riksdagen och riksdagsmännen? Men vi försöker ju hålla oss uppe i alla fall.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kommer att rösta med konstitutionsutskottets utlåtande, men jag vill säga, att det beror på andra grunder än vad konstitutionsutskottet skrivit i sitt utlåtande. Vill man ha en levande kyrka, tror jag för min del att den måste skiljas från såväl stat som kommun. Om riksdagen skulle fatta ett beslut i motionärernas anda, anser jag att det blir en konservering av nuvarande förhållanden, och det kanske skulle skapa svårigheter på olika områden. I anledning därav, herr talman, kommer jag att rösta i enlighet med konstitutionsutskottets förslag.

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

Herr HÄLLGREN (s):

Herr talman! Då jag inte deltagit i konstitutionsutskottets behandling av detta ärende, hade jag knappast anledning att begära ordet i frågan. Utskottets utlåtande har ju emellertid kritiserats. Jag hoppas att den som gjort det avsåg utskottets eget uttalande, ty den historik över frågans behandling under mer än trettio år, som utskottet har lämnat, är ju ganska fyllig. Det finns dock flera utredningar, som pågår i denna fråga, än vad utskottet redovisat i sitt utlåtande. Det finns en utredning, som heter 1951 års kyrkomöteskommitté med landshövding Bergquist som ordförande. Denna utredning skall enligt riksdagsberättelsen visserligen undersöka kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter, men den skall också behandla frågan, huruvida någon förändring i det nuvarande rättsläget är påkallad.

För några år sedan studerade jag personligen de uttalanden, som gjorts under ett par tiotal år i denna fråga, och jag kom då fram till att problemet inte är så enkelt. Principiellt kan jag dela motionärernas uppfattning att kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige lika lätt som kyrkofullmäktige kan avgöra vad kommunen skall lämna till kyrkan. Det är enkelt att göra där gränserna för den borgerliga och kyrkliga kommunen sammanfaller, men det är svårare, där inte dessa gränser sammanfaller. Vi har en otalig massa kyrkokommuner men ett mycket begränsat antal, om jag så får säga, borgerliga kommuner. På detta område har ju pågått en utredning av pastorsatsindelningssakkunniga, och denna utredning är färdig och ligger på regeringens bord. Den saken är sålunda klar. När utskottet, jag tror det var statsutskottet, på sin tid skrev, att man vid den utredningens verkställande borde se till att gränserna ungefär sammanföll mellan kyrkliga och borgerliga kommuner, var man enligt mitt förmenande inne på rätt väg. Men en svårighet uppstod faktiskt genom religionsfrihetslagens bestämmelser, att den, som inte betalar full kyrkoskatt — om jag får använda det uttrycket — inte har rösträtt. Man kan ju

visserligen säga, såsom gjorts i motionen, att det inte spelar någon roll o. s. v., men man brukar ju i vanliga fall inte förfara på det sättet när det gäller utövandet av rösträtten. En annan sak som tillkom var prästlöneregleringen, genom vilken prästerskapets löner reglerades statsvägen. Dessa hade förut utbetalats på kanske femtio olika sätt.

En sak är att man fortsatt med att upplåta åt pastorsämbetena att sköta en hel del borgerliga göromål, såsom förande av födelse- och dödbok och sådana saker, som sammanhänger med folkräkningen etc. Att man kopplat ihop dessa ting, kan ju inte göra någonting ur kommunal synpunkt sett, men vad som är allvarligare — och det är närmast för att understryka den saken som jag begärde ordet — är förfarandet med den kyrkliga egendomen. Kyrkan har ju stora ekonomiska värden, och man kan inte på kommunal väg klara av det problemet, utan det blir staten som får ordna saken, om man skall beröva kyrkan den ekonomiska grundval den har genom egendomar och donationer och allt sådant. Och då kan det ju diskuteras, om man inte kommer in på problemet om statskyrka eller ej.

När det nu föreligger en utredning, ehuru regeringen ännu inte har fattat ställning till den, menar jag alltså, att det inte hastar. Problemet är så stort, att man får försöka att ta det på partiell väg och försöka komma fram till hur man för framtiden skall kunna klara upp förhållandena mellan kyrkan och det borgerliga samhället — staten och de borgerliga kommunerna. Även om jag principiellt tycker, att det är ganska enkelt — och i princip sympatiserar med den tanken — att låta kommunen handha utdebiteringen till kyrkan i stället för kyrkofullmäktige, anser jag inte, att det löser hela problemet, utan man får nog försöka att se lösningen på litet längre sikt.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Om jag förstod herr Nils Elowsson rätt, var ett av de starkare motiven för hans ståndpunkt, att han

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

var rädd för det prästerliga inflytandet på kyrkofullmäktige. Han sade, att han trodde att prästen skulle ha ett mindre inflytande på kommunalfullmäktige än på kyrkofullmäktige. Jag skulle hålla för troligt, att prästerna numera inte topp- rider kommunalmännen i någon större utsträckning. Det skulle vara mycket svaga kommunalmän, om något sådant kunde inträffa. Det var kanske en risk för det för omkring ett århundrade sedan, då socknens kyrkoherde var självskrivnen ordförande på sockenstämman. Det är från den tiden, herr talman, som det berättas en historia från Västmanland, där en gammal prost ibland skrev i protokollet, att mot beslutet reserverade sig samtliga närvarande utom ordföranden. Men beslutet blev giltigt i alla fall, ty ingen överklagade det. Förhållandena är inte sådana nu för tiden.

För min del tycker jag att en av de viktigaste synpunkterna här är att man inte i onödan skall politisera kyrkofullmäktigvalen. Det må vara sant, att det inte är lika livligt deltagande i dessa val som i kommunalfullmäktigvalen, men jag tror i alla fall, att valresultatet ger en ganska god bild av meningarna ute i församlingarna, och på många håll gör man för resten så att man har en gemensam lista och fördelar mandaten i ungefär samma proportion som inom kommunalfullmäktige.

När det gäller dessa angelägenheter har utvecklingen mer och mer gått i den riktningen, att de olika politiska partierna i mycket god samsamling arbetar för kyrkan. Det vore olyckligt, anser jag, om man skulle sammanföra de kyrkliga angelägenheterna med de kommunala, ty det skulle otvivelaktigt bli mera partipolitik i frågorna på det sättet.

Nu har utskottet framhållit, att det är förenat med betydande svårigheter att göra den omorganisation, som motionärerna vill ha utredd, och från tidigare tillfällen vet man att en utredning av detta slag sannolikt skulle ta mycket lång tid. Gentemot detta säger kanske motionärerna, att om det tar mycket lång tid, är det anledning att sätta i gång utredningen ju förr dess hellre. Men

man bör väl först ordentligt överväga huruvida man verkligen vill ha en ändring, innan man sätter i gång en utredning, som kanske tar många år.

Jag är ense med utskottet, när det säger, att motionärerna näppeligen påvisat några påtagliga nackdelar med den nuvarande organisationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DAMSTRÖM (s):

Herr talman! Till herr Eriksson skulle jag vilja rikta den frågan, huruvida inte huvudanledningen till motionen varit det ringa deltagandet i kyrkofullmäktigvalen. Är det fallet, vill jag säga, att vi i konstitutionsutskottet har till behandling en motion, som berör kyrkofullmäktigvalens sammanförande med övriga kommunala val. Jag skall inte ta upp den saken till debatt nu, ty den är inte klar i utskottet ännu, men vi har således att vänta oss en debatt som kommer att beröra det viktigaste avsnittet i den nu föreliggande motionen.

Jag tycker att det är olämpligt att i det här sammanhanget ta upp en principdebatt om kyrkans ställning till staten, eftersom vi sedermera kommer att få tillfälle att diskutera den saken, ty folkpartiet med herr Weiland såsom huvudmotionär här i kammaren har väckt en motion i den frågan. Men jag skulle vilja till dem, som till äventyrs delar herr Erikssons uppfattning i den frågan, vilja säga, att det är synnerligen inkonsekvent att med en sådan uppfattning frambära den föreliggande motionen. En omorganisation i enlighet med motionärernas tanke skulle, såsom herr Näsström nyss sade, faktiskt innebära, att man befäster kyrkans ställning i det kommunala livet. Vi skulle få inte bara en statskyrka utan även en statskommunal kyrka. Min egen ståndpunkt i frågan om kyrkans ställning till staten skall jag inte avslöja i dag. Det blir tillfälle till det den dag, då kammaren får att behandla folkpartimotionen.

Med instämmande uti vad herr Pettersson i övrigt anfört yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet med anledning av den säregna slutledningskonst, som herr Nils Elowsson nyss demonstrerade. Han resonerade ungefär som så, att det ursprungligen var en kyrklig institution, som handhade vårt undervisningsväsen. Detta har emellertid senare övertagits av den profana representationen. Herr Elowssons irritation drabbar likväl kyrkan. Herr Elowssons slutsats innebär, att han visserligen godtar utflödet — åtgärderna på undervisningens område — men underkänner ursprunget. Det hela är en utmärkt illustration till det gamla ordstäv: att erkänna skon men icke skomakaren.

Det finns en hel del andra företeelser av denna art. Ur kyrkliga behov har på liknande sätt hela vår kommunala självstyrelse utvecklats. Låt mig även ta sociallagstiftningen såsom exempel! Den har också kyrkligt ursprung. Den slutsats, till vilken bl. a. herr Elowsson kommit, är väl ändå rätt billig: »Det är riktigt, att vi har övertagit allt detta och att vi nu sköter det inom den profana ramen, men vi måste likväl underkänna ursprunget.» Varför är herrarna så säkra på det? Den kyrka, som vi ser verka ibland oss, har förvisso fortfarande kvar både vilja och förmåga att ge ytterligare impulser i vårt samhälls- och kulturliv. Den kan i vissa situationer tänkas få anledning att visa värdet av sin andliga kraft. Det har den gjort i äldre tider, som kanske inte präglats av de lugna och idylliska förhållanden, under vilka vi nu lever. Även i vår tid har emellertid de andliga värden, som kyrkan kämpar för och som kyrkan vill hålla högt, bidragit till att ge stadga och styrka åt folk och nationer.

Herr Elowsson använde också argumentet, att de fåtaliga besöken i kyrkorna — vilket kan sägas endast vara en relativ sanning — skulle tyda på att kyrkan befann sig i utdöende. Det är, som sagt, inte så alldeles säkert, att ens en dylik slutsats är riktig. Om herr Elowsson i egenskap av talare besökt de politiska mötena under de sista val-

rörelserna, tror jag, att han har kunnat konstatera, att intresset för hans person och förkunnelse åtminstone inte alltid kommit till synes i form av fullbesatta lokaler. Detta var i varje fall en upplevelse för alla politiska profeter, inom alla partier, som mödade sig under den sista valrörelsen. Detta fenomen berodde utan tvivel på att folk tyckte, att det var bekvämare att sitta hemma och få det hela koncentrerat i partiledarnas mun i samband med för detta ändamål reserverade timmar i radion. Sådana företeelser bör man inte bortse från, när det gäller detta problem. Jag tycker, att herr Elowsson tog upp det under alltför lättfärdiga förutsättningar. Även politikerna och partikyrkorna befinner sig i det här avseendet i korsdraget.

Jag anser också att herr Elowsson hade alldeles fel, när herr Elowsson gjorde den insinuationen, att den kyrkliga egendomen skulle bli sämre förvaltd, om den inte överfördes till kommunal regi. Jag tror inte, att detta är riktigt. Om man hastigt tänker igenom, vilka realia, som man möter på detta område, kan jag inte finna att exempelvis en länsjägmästare sköter skogen bättre än en stiftsjägmästare, eller att en agronom i den världsliga kommunens tjänst sköter en egendom bättre än en agronom, som har den kyrkliga samfälligheten till arbetsgivare. Jag anser att det är felaktigt att förutsätta någonting sådant såsom självklart.

Därutöver, herr talman, vill jag betona — och det är anledningen till att jag inte begärt ordet i denna debatt i ett tidigare skede — att jag anser, att vi böra vänta med en diskussion i dessa frågor till en betydligt senare tidpunkt. När man säger detta, ställer man sig på den enkla plattform, som vi brukar bygga upp åt oss i dylika situationer i det här huset, nämligen att så länge utredning pågår och så länge vi inte har grundläggande fakta klara för oss, bör vi vänta med omdömen och framläggande av hemmagjorda argument. Vi skulle kunna få ett bättre underlag för hela debatten, om vi inväntade resultatet av den verksamhet, som dock på

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

detta område satts i gång. Herr Eriksson ansåg, att vi inte borde vara rädda för utredningar på detta område. Det är inte någon som är det heller. Det pågår ju två stora utredningar på detta arbetsfält, och resultatet av dem har man all anledning att till en början invänta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr GÖRANSSON (fp):

Herr talman! Frågan om kyrkan befinner sig på en bräcklig grund eller inte tror jag knappast lämpar sig för en diskussion i denna församling. Det beror emellertid närmast på vilka anspråk man ställer på grunden och vilka mått man mäter med. Däremot skulle jag kunna ge rätt åt den som vill påstå att kyrkan i dagens läge arbetar under helt andra förhållanden än förr. Detta visar sig även i det avseendet att kyrkan kan räkna med mindre anslutning av kyrkobesökare än tidigare. Vad som spelar in härvidlag skall jag antyda med påpekandet, som gäller både kyrka och frikyrka, att vi har en mycket stor radioförsamling ute i riket, som deltar i gudstjänsterna utan att vi någonsin får veta hur många det rör sig om.

Men om jag alltså går med på att kyrkan i vissa avseenden kommit in under andra och svårare förhållanden — jag skulle till och med kunna säga att kyrkan befinner sig i en kris — är hon inte ensam om detta, utan det gäller även andra religiösa samfund — jag skall inte göra någon jämförelse med profana sammanslutningar. Men samtidigt med detta försiggår det i folksjälens sedan något tiotal år tillbaka en rörelse, som tydligast kommer till uttryck i att människornas respekt inför religiösa frågor och religiösa värden har ökat. Vad vi som nu är i sextioårsaldern upplevde i vår ungdom — jag kan kalla det för hädelse och dylikt — är ju numera borta, och vi kan från kyrkligt eller icke kyrkligt håll, från religiöst eller icke religiöst håll tala om dessa frågor i helt andra tonfall än då för tiden.

Jag mötte för fem år sedan en präst i den skotska kyrkan, som frågade hurdant läget var i Sverige i religiöst avseende, och jag beskrev det för honom. Då sade han: »Det är precis som hos oss; samfunden är svaga, men kristendomen är på marsch.»

Nu skall jag inte genom detta inlägg stimulera till ytterligare diskussion på denna punkt.

Vad som begäres i reservationen är inte bara en omfördelning av de ekonomiska angelägenheterna mellan kyrkliga och kommunala organ, utan det begäres ju också att man skall ta upp frågan om den kyrkliga kommunens samhälleliga och rättsliga ställning över huvud taget. Därmed har man öppnat oerhört vida perspektiv. Det har redan erinrats om här, vilka undersökningar som är i gång för närvarande. Vi har t. ex. en kyrkomöteskommitté, som skall utreda frågan i vad mån den kyrkliga representationen jämte Kungl. Maj:t och riksdagen skall få ha sitt ord med i laget vid avgörandet av kyrkliga ärenden. Jag förmodar att de som är sysselsatta i den utredningen har fått syssla med mångsekelgammal historia och sträcka sina forskningar långt tillbaka i tiden. Om man nu skall utreda den kyrkliga kommunens samhälleliga och rättsliga ställning, så får man nog tänka sig att där börja rätt djupt ned i medeltiden; skall vi över huvud taget ha möjlighet att få kompetent folk att utreda alla dessa utomordentligt svåra frågor, så får vi nog ransonera tillsättandet av sakkunnigutredningar och kommittéer. Här sitter nu denna kyrkomöteskommitté med prominenta personer, i hög grad sakkunniga på detta område. Vi har vidare församlingsstyrelsekommittén, och vi har hela frågan om pastorsindelningen, som ännu inte har kunnat bringas till någon lösning men som i hög grad sysselsätter de enskilda församlingarna. De kan svika när det gäller kyrkofullmäktigvalen, men de har ett mycket stort intresse för hur pastorsindelningen skall ordnas.

Om vi alltså kan få svårt att smälta de utredningar, som redan är i gång,

Ang. den kyrkliga kommunens kompetensområde m. m.

måste jag fråga, om vi bör ge oss till att tillsätta ytterligare mammututredningar. Jag tror inte det är möjligt att genomföra dessa ifrågasatta nya utredningar för närvarande. Vad man i detta sammanhang bör göra — och det sker redan i viss mån — är att från både kyrkligt och borgerligt håll stimulera forskare att ta itu med olika frågor, exempelvis med problemet om kyrkans rätt i fråga om egendomen. Sådana forskningar uppmanar man till i kyrkliga organ, och jag anser att sådan forskning med alla medel bör stimuleras.

Vad sedan beträffar frågan att ekonomiska angelägenheter skulle kunna flyttas över till den borgerliga kommunen så menar jag att det är en så liten fråga att man inte bör ta upp den separat, när vi snart har att vänta utredningar beträffande stora, principiella och grundläggande frågor.

Här instämde herr *Boman* (fp).

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att besvara en direkt fråga av herr Damström. Han formulerade den ungefär så, att om motionärernas huvudmotiv för att väcka denna motion var att söka i det ringa deltagandet i val till den kyrkliga organisationen, skulle motionärerna möjligen bli tillfredsställda, då riksdagen senare tog ställning till en motion som behandlade speciellt den frågan.

Jag vill svara att när motionärerna dristade sig att föra fram denna fråga till riksdagens prövning, var huvudmotivet inte detta, utan det var att motionärerna ville ta ett initiativ för att om möjligt bringa ordning i de förhållanden som råder när det gäller den ekonomiska handläggningen av kommunala angelägenheter. Följaktligen har vi ansett det mest angelägna vara att kunna sammanföra de kyrkliga och de kommunala ekonomiska intressena.

Men i denna debatt, herr talman, råkar man tydligen ofta ut för missförstånd. Nu senast gjorde herr Göransson

gällande — samma synpunkt framfördes visst tidigare av herr Bror Nilsson — att jag hade sagt att kyrkan stod på bräcklig grund. Jag har aldrig sagt det, herr Göransson, utan jag sade på tal om den kyrkliga organisationens självständighet, som många synes vilja bevara, att denna vilar på bräcklig grund med hänsyn till det ringa intresse som mobiliserats för att upprätthålla den organisationen. Det är en helt annan sak än kyrkan som institution. Vi har ju här hela tiden talat om den organisation som har till uppgift att handlägga de rent organisatoriska kyrkliga frågorna.

Herr Göransson började sitt anförande med att säga att man kan spåra en påtagligt ökad respekt för kyrkan. Menade herr Göransson att den föreliggande motionen skulle vara ett uttryck för en mindre respekt för kyrkan som sådan, då han har fullständigt misstagit sig, ty här är det inte fråga om respekten för kyrkan som institution, utan här gäller det som sagt de rent organisatoriska förhållandena. Längre har motionärerna inte velat sträcka sig, herr Göransson.

Herr **GÖRANSSON** (fp):

Jag har blivit fullständigt missförstådd av herr Eriksson på två punkter.

Först och främst har jag aldrig påstått att herr Eriksson sagt att kyrkan skulle vila på bräcklig grund. Jag angav inte vem som sade det, men det lär vara herr Bror Nilsson som först formulerade uttrycket; han ansåg väl att man därmed sammanfattningsvis kunde uttrycka vad en av reservanterna menade.

Den andra punkt där jag blev missförstådd gällde frågan om den ökade respekten. Jag talade om den ökade respekten för religiösa värden, men har aldrig talat om i vad mån motionen skulle vara respektlös eller inte. Men det vill jag säga herr Eriksson, att ur kyrkans synpunkt kan det väl inte finnas något att invända mot skrivsättet i de motioner som på senare år väckts i riksdagen i dessa frågor. Den motion som Ture Ner-

Anslag till lån för inrättande av alkoholfria restauranger

man framlade år 1950 om skilsmässa mellan stat och kyrka föranledde mig att tacka honom för att han på ett så hyggligt och värdigt sätt hade behandlat kyrkan i denna generösa motion. Jag har heller ingenting att invända mot skrivsätt eller tonfall i herr Erikssons motion eller i herr Erikssons anförande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 41.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelsen om kyrkoherdes självskrivenerhet som ordförande i kyrkorådet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Anslag till lån för inrättande av alkoholfria restauranger**

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt under erinran att utskottet i sitt utlåtande nr 31 tillstyrkt Kungl. Maj:ts i propositionen nr 22 framställda förslag, att lån av statsmedel skulle kunna beviljas för inrättande av alkoholfria restauranger, hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Lån för inrättande av alkoholfria restauranger för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Rubbestad*, *Staxäng* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett in-

Om upphävande av kollektivavtalslagen m. m.

vesteringsanslag av 500 000 kronor till lån för inrättande av alkoholfria restauranger.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Själva sakfrågan rörande lån för inrättande av alkoholfria restauranger diskuterades ju i kamrarna förra onsdagen, och jag kan därför i dag nöja mig med att yrka bifall till den vid punkt 3 fogade reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upphävande av kollektivavtalslagen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 2 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, m. fl. samt nr 5 i andra kammaren av herr *Holmberg* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om upphävande av 1928 års lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 2 och II: 5, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Det är bekant att 1928 års lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol har varit en tvistefråga i många år inom svensk politik. Tillkomsten av dessa lagar möttes ju av djup förbittring från hela den samlade arbetarrörelsen. Händelserna omkring hamnarbetarkonflikten i fjol bekräftade att arbetarrörelsens farhågor av årgång 1928 var helt riktiga.

Ordförande i andra lagutskottet, som yrkar avslag på vår motion, är socialdemokraten herr David Norman. Hans parti var år 1928 av samma uppfattning som vi i dag beträffande arbetsdomstolen. Om jag nu skulle fråga herr Norman, om socialdemokraternas uppfattning 1928 var riktig, så komme han förvisso att svara ja, och därest jag frågar honom, om en diametralt motsatt uppfattning av år 1955 också är riktig, så kommer herr Norman att svara ja. Min bestämda slutsats i det avseendet är ju inte svår att föreställa sig. Utskottets utlåtande talar därvidlag också ett mycket tydligt språk.

Hur förklarar man nu detta fenomen, att efter 27 år godkänner man vad man tidigare mycket indignerat kämpat emot? I fjol höst försökte socialminister Sträng i samband med en interpellationsdebatt i andra kammaren i denna fråga att med hänvisning till politiska och historiska fakta motivera varför man nu accepterar arbetsdomstolen. Han undrade, varför inte kommunisterna, som stöder sig på marxismen, kan lära sig inse det förändrade läget. Givetvis har de rätt, som säger att de politiska förhållandena har ändrats. Men frågan är den: Är dessa förändringar av den karaktären att

Om upphävande av kollektivavtalslagen m. m.

de kan motivera en förändrad inställning bland annat till arbetsdomstolen? Vi svarar nej på den frågan, och socialdemokratiens ledning svarar ja.

Låt mig i korthet anföra två betydelsefulla fakta, som helt river sönder den ideologiska motivering, vilken man nu försöker snickra ihop för att slå vakt om de klasslagar som instiftades 1928. För det första frågar jag: Är den svenska kapitalismen svagare nu än för 27 år sedan? Nej, den är inte svagare, den är mycket starkare nu än då. Kapitalets koncentration har fortskridit så långt, att man nu med ännu större fog än 1928 kan tala om storfinansens diktatur i vårt ekonomiska liv. För det andra säger man att det arbetande folkets ökade parlamentariska inflytande tvingat fram en mera demokratisk kapitalism och att våra dagars kapitalism därför inte uppträder lika bryskt som tidigare. Tillåt mig då i korthet säga följande. För någon vecka sedan demonstrerade de svenska monopolkapitalisterna sin bryskhet, sin makt och sin demokratiska inställning. Det skedde som bekant genom hotet om lockout mot över en halv miljon arbetare, för den händelse inte massa- och pappersarbetarna gick ifrån sina berättigade lönekrav. På en gång stod det klart för den svenska arbetarklassen, att kapitalismen av i dag till och med är mera brutal och cynisk än exempelvis 1909. Allt tal om en tuktad och fostrad kapitalism visade sin djupa ihållighet. Den s. k. demokratiska kapitalismen visade sina rovdjurständer och stod där avklädd inför det arbetande folket i vårt land. Årtiondens försök att ideologiskt preparera den svenska arbetarklassen till klassarbete raserades då i betydlig utsträckning. Kvar stod att inför en brutal fiende måste man hålla samman och forma kampfronten efter bestämda klasslinjer.

Med det sagda har jag visat, att försöken att ideologiskt motivera en positiv inställning till klasslagarna av år 1928 har brutit samman inför verkligheten. 1928 års lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol betecknades som klasslagar. Detta var då ett riktigt om-

döme, och det är i ännu större utsträckning ett riktigt omdöme nu.

Utskottet har presenterat en statistik över handlagda mål i arbetsdomstolen. Därmed har man liksom velat leverera material till bevis för att dessa lagar skulle äga existensberättigande. Man talar om intresse- och rättstvister och uppger ånyo om att endast rättstvister handläggs inför arbetsdomstolen. Men är det ändå inte på det sättet att det många gånger råder ett intimt samband mellan intresse- och rättstvister? Hamnarbetarna stod i verkligheten på våren förra året inbegripna i en intressetvist av mycket stora mått. Detta förvandlades så till en rättstvist med alla de kända konsekvenserna för hamnarbetarna. Men det positiva i hamnarbetarnas aktion står i dag utom all diskussion.

En lag skall gälla för alla. 1928 års lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol riktar sig bara mot de kollektivanställda. Eventuella försök att stifta lagar av liknande karaktär mot tjänstemän och andra skulle bryta samman inför det motstånd, som skulle resas från dessa grupper av löntagare.

Med all sannolikhet kommer man här att säga: Det material som har levererats ger belegg för att arbetarna också vunnit många mål, som handlagts inför arbetsdomstolen. Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på att utskottets statistik bara berör tiden fram till 1952. Som bekant handlades under 1954 tusentals mål inför arbetsdomstolen, där domar fastställdes till arbetarnas nackdel. Allt detta är bekant, men det har inte ansetts opportunt från utskottets sida att ta med denna statistik. Det skulle ha inneburit att bilden blivit skrämmande, och tillika skulle det ha varit en hård dom över dem som medvetet försvarar klasslagarna av årgång 1928.

Jag vill ingalunda bestrida att mål av relativt sekundär betydelse vunnits av arbetarparten — sådant hör ju till pjäsen — men i avgörande frågor för den svenska arbetarklassen har 1928 års lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol varit av ondo. Detta har ju mycket klart dokumenterats, och därför har vi ånyo

Om upphävande av kollektivavtalslagen m. m.

föreslagit att dessa lagar skulle upphävas. De utgör ett mycket mäktigt vapen i monopolkapitalets händer. Så var det vid dessa lagars tillkomst 1928, så är det i dag, och så var det också år 1929 när Per Albin Hansson motionerade om dessa lagars upphävande.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 2 i denna kammare och motion nr 5 i andra kammaren.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Persson säger att mitt parti och jag själv har vårt föregående i denna fråga. Jag var inte med i riksdagen när dessa lagar antogs, men jag kom hit strax efteråt, nämligen 1929, och satt då som suppleant i andra lagutskottet och lyssnade till en debatt i anledning av en motion väckt från vårt parti om lagarnas upphävande. Under de följande åren hände det att jag inte bara lyssnade till andra lagutskottet utan var med och reserverade mig till förmån för ett yrkande om lagarnas upphävande.

Nu sade herr Persson att om han skulle göra ett par frågor, skulle svaret bli det och det, och det kan han också ha rätt i. När de här lagarna antogs, var de svenska arbetarna rädda att lagstiftningen skulle komma att verka som en klasslagstiftning. Detta var ganska naturligt, ty den svenska arbetarklassen hade mycket dåliga erfarenheter av de lagstiftningsåtgärder som rörde deras förhållande på arbetsmarknaden. Det var då inte så värst länge sedan Åkarpslagen hade upphävts, och det var ganska naturligt att man inför varje situation, där det förelåg förslag om lagbestämmelser som skulle reglera ett eller annat förhållande mellan parterna på arbetsmarknaden, var rädd för en klasslagstiftning.

Det var detta som framför allt motiverade det motstånd, som från de organiserade lönearbetarna riktade sig emot lagarna vid deras tillkomst. När det sedan från vårt parti gång efter annan yrkades på deras upphävande, var det en synpunkt till som utvecklade vår ståndpunkt. Det hade utvecklat sig ett för-

hållande mellan arbetsmarknadens parter i riktning mot en strävan att försöka på fredlig väg, genom resonemang, komma till överenskommelser utan att behöva anlita stridsåtgärder. På grund av den misstänksamhet mot dessa lagar, som fanns hos lönearbetarna, var vi rädda för att de skulle ligga i vägen för en utveckling av det fredliga samarbetet.

1930-talet gick, och denna vår fruktan visade sig vara obefogad. Vi fick i stället Saltsjöbadsförhandlingarna och allt vad som därmed sammanhänger, och man kunde år efter år märka ett gemensamt intresse hos arbetsmarknadens bägge parter att genom överenskommelser i olika avseenden undvika regleringsåtgärder lagstiftningsvägen. Det var inte bara lönearbetarna som var intresserade av att få så få lagar som möjligt som reglerade dessa förhållanden, utan arbetsgivarna var lika intresserade av saken. Vi diskuterade på 1930-talet frågan om tredje mans rätt och liknande frågor, och man märkte gång efter annan en bestämd önskan hos båda parterna att försöka klara upp tvistefrågorna genom resonemang och genom överenskommelser för att slippa lagstiftningen. På så sätt har utvecklingen gått, och under sådana förhållanden är det alldeles riktigt, som herr Persson säger, att vi här i riksdagen i det socialdemokratiska arbetarpartiet har kommit till en något annorlunda uppfattning om den här lagstiftningen än vi hade när den kom till. Jag tror att jag utan överdrift kan säga att detsamma gäller det stora flertalet av de svenska arbetarna ute i landet i den fackliga verksamheten. Jag tror inte alls att det längre finns någon större opinion för att bringa dessa lagar ur världen.

Nu framhöll herr Persson, efter vad jag kunde förstå, två motiv för att upphäva lagarna. Det ena var den tråkiga hamnarbetarkonflikten och dess konsekvenser i fjol, och det andra var lockout-hotet, som har vilat och väl fortfarande vilar över stora grupper av lönearbetare. Båda dessa ting är mycket tråkiga, men efter vad jag kan förstå har de ingenting som helst med kollektivavtalslagen att göra. Hamnarbetarkonflikten borde

Om upphävande av kollektivavtalslagen m. m.

kanske ha det, men jag tycker att motionärerna vänt sig åt fel håll när de har velat komma till rätta med vad som där hände, ty det är ju inte kollektivavtalslagens fel att de organisationer, som här är inblandade, har stadgar och bestämmelser som ger förbundsstyrelsen möjligheter att göra överenskommelser och sluta kollektivavtal, som sedan stora grupper av medlemmarna förkastar. De bör väl ändra dem, om de vill att den verkliga rörelsefriheten skall ligga hos de enskilda medlemmarna eller inte. Jag har inte alls anledning att på något sätt vända mig emot de redogörelser, som föreligger i motionen om hur illa ställt det var för dessa arbetargrupper, men jag kan inte skylla dessa förhållanden på lagen om kollektivavtal eller lagen om arbetsdomstol. Att, när det sedan blev brott mot dessa lagar, de som bröt emot dem fick ta konsekvenserna, det är ju en annan sak, men det visar inte att denna lagstiftning skulle ha någon som helst klasslagskaraktär, vilket för övrigt också framgår därav, att domarna har varit enhälliga i den representationsdomstol som det här är fråga om, där bägge parterna har lika många representanter under en opartisk ledning.

Jag tror inte heller att det är så allvarligt menat med motionens yrkande att lagarna skall upphävas. När dessa lagar kom till, sattes andra lagbestämmelser ur kraft därför att de inte passade längre. Det blev följdändringar i utskökningslagen, vill jag minnas, och i lagen om skiljemän, och så upphävdes lagen om central skiljenämnd. När den socialdemokratiska riksdagsgruppen på 1930-talet motionerade om upphävande av lagarna om arbetsdomstol och kollektivavtal, beaktade de denna omständighet, och de fogade till sitt yrkande om lagarnas upphävande också förslag om att vissa bestämmelser som gällde före dessa lagars tillkomst skulle åter sättas i kraft. Det har motionärerna här inte alls brytt sig om. Jag vet inte hur de räknar, om de över huvud taget inte vill ha några reglerade bestämmelser på detta område eller hur de har tänkt sig.

Jag vet inte heller hur de räknar när

det gäller de uppgifter som herr Persson nämnde beträffande vissa statistiska uppgifter som utskottet har lämnat om de mål som har handlagts i arbetsdomstolen, och i vad mån dessa mål har föranletts av framställning från ena eller andra parten. Här finns i alla fall rätt talande siffror. Om vi bara tittar på en sammanfattning som finns ovanför början av utskottets utlåtande på s. 4, ser vi där, att av hela antalet domar fram till år 1952 är det bara 152 domar som rör olovlig stridsåtgärd, och 163 domar har gällt framställningar rörande föreningsrättskränkning, medan det har gällt frågor om fordran, tolkning av avtal och dylikt i 2 492 domar eller 88,3 procent.

Även om vi nu skulle upphäva ifrågasvarande lagar, kommer det naturligtvis fortfarande att föreligga rättstvister emellan parterna om fordringar, tolkning av avtal och dylikt. Hur menar nu herr Persson och hans medmotionärer att sådana spørsmål skall redas ut om lagarna skulle upphävas? Skall man försöka klara dem genom vilda strejker, eller hur skall det ordnas?

Jag kan ge herr Persson rätt i hans förmodan, att mitt svar på hans fråga vilken uppfattning jag har blir ja. Denna lagstiftning har växt in i människornas medvetande och har befunnits fungera på lämpligt sätt.

Herr Persson förklarade vidare, att den av utskottet anförda statistiken inte är något att rätta sig efter. Utskottet har, sade han, av opportunitetsskäl bara gått fram till 1952. Skulle utskottet ha tagit med 1953 och 1954, skulle det, ansåg herr Persson, ha blivit helt andra siffror som skulle ha verkat avskräckande, sett från lönearbetarnas synpunkt.

Nej, herr Persson, det är ingen illvilighet bakom denna redovisning. Det ligger så enkelt till att i samband med arbetsdomstolens 25-årsjubileum uppgjordes en statistik över dess arbete och vilka domar den avkunnat. Det skedde just år 1952. Sedan finns inga siffror att tillgå. Skulle vi ha gått längre fram i tiden, hade vi måst låna domarna och räkna efter hur många utslag som av-

Om upphävande av kollektivavtalslagen m. m.

kunnats inom de olika grupperna. Jag betonar alltså att det inte ligger någon avsikt att få fram vackra siffror bakom, då vi nöjt oss med statistiken fram till 1952. Att vi gjort det beror helt enkelt på att vi kunnat få fram dessa siffror utan något större besvär.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Herr Norman säger att arbetarna år 1928 var rädda för dessa lagar och att de befarade att de skulle bli en klasslagstiftning, vilket motiverade socialdemokratiens motstånd mot att dessa lagar stiftades. Jag vill då fråga herr Norman: Tog socialdemokratiens ledning fel 1928? Var det bara av opportunitetsskäl som man då vände sig mot att dessa lagar stiftades? Fanns det ingen djupare grund för den inställning som socialdemokratiens ledning den gången intog?

Herr Norman påstår vidare att det visat sig att man kan komma överens på fredlig väg, genom samarbete. Jag har redan tidigare erinrat om att för någon vecka sedan har de svenska storkapitalisterna mycket bryskt och drastiskt visat, att när det verkligen gäller struntar de i samarbete och försök att nå fredliga lösningar. När det ligger i linje med deras intressen vidtar de i stället de mest drastiska åtgärder. Jag är inte ensam om det omdömet, utan det har också fällts av mycket höga funktionärer inom den svenska fackföreningsrörelsen.

Tillåt mig sedan, herr talman, på tal om denna vilja till samarbete och önskan att på fredlig väg nå fram till uppgörelser, till protokollet få läsa in vad en hamnarbetare från Sundsvall anförde vid handläggningen av massåtalen inför arbetsdomstolen. I sitt tal inför domstolen framhöll han bl. a.: »Det kan inte vara möjligt att stuvärförbundet kunde förlora över 15 000 kronor per dag under den tid strejken pågick. I stuvärföretagets förvaltningsberättelse för år 1954, avseende året 1953, redovisas en bruttoinkomst av stuväriverksamheten

på 250 754 kronor. Detta gör knappt 1 000 kronor per dag, men i s. k. skadestånd kräver man drygt 15 000 kronor. Bara detta fräcka och hänsynslösa krav visar väl mentaliteten hos arbetsgivarparten. Man har ställt högsta möjliga krav på skadestånd eller över 15 gånger mera per dag än man tjänar i vanliga fall.»

Det visar väl ingen vilja till samarbete från arbetsgivarpartens sida. Det är i stället rena hämndlystnaden som här dikterat arbetsgivarnas uppträdande.

Som bekant finns det grupper som är mycket angelägna att lagstifta i arbetsmarknadsfrågor, som icke gynnar arbetarna. Om det här i riksdagen kommer fram ett förslag att få till stånd t. ex. lika lön för lika arbete och att i lönehänseende göra kvinnorna jämställda med männen, förklarar man bl. a. från herr Normans håll, att detta icke är en lagstiftningsfråga utan ett problem som måste lösas av arbetsmarknadens parter. Men när det gäller en sådan fråga som den vi nu diskuterar, då vill man att det skall finnas lagstiftning.

Herr Norman sade, att arbetsdomstolens domar mot hamnarbetarna var enhälliga. Ja, det var de. Men det länder inte alla till heder att så var fallet. Hamnarbetarna hade att slåss mot hänsynslösa arbetsgivare. Arbetsnedläggelse var det enda vapen som de hade till sitt förfogande, och det visade sig också vara den riktiga metoden. Det var i verkligheten fråga om en intressekonflikt och icke om en rättstvist, fastän man förvandlade det till en rättstvist.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Hade frågan legat till på ett annat sätt hade hamnarbetarna fått ta ställning till vilka stridsåtgärder de ansåg lämpliga. Men stridsåtgärder är förbjudna under den tid som avtalet är gällande — man får inte under avtalets giltighetstid vidta stridsåtgärder för att få bättre förhållanden. Däremot har ju arbetarna full frihet att låta bli att ingå ett dåligt avtal och i stället försöka att genom stridsåtgärder få bättre villkor.

Om upphävande av kollektivavtalslagen m. m.

Det är väl i full överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet, att ett avtal som ingåtts skall hållas till dess avtalstiden har utgått. Så låg det ju till i detta fall, och det var det som gjorde att tvisten blev en fråga för arbetsdomstolen.

Herr Persson frågade mig om det var någonting annat, som motiverade den socialdemokratiska riksdagsgruppens motstånd mot dessa lagar än rädslan att de skulle innebära en klasslagstiftning. Det är mycket svårt för mig att svara på den frågan. Det är mycket möjligt att det också låg en del politik bakom — det är ju så med oss människor, att vi försöker utnyttja olika möjligheter för att kunna hävda oss litet bättre. Det är därför, som sagt, mycket möjligt att det låg en del politik i vårt ställningstagande, alldeles på samma sätt som det ligger politik i herr Perssons yrkande nu om att lagarna skall upphävas.

Sedan talade herr Persson på nytt om lockouthotet. Det ger mig anledning att rikta en direkt fråga till herr Persson. Vill herr Persson införa en vidgad lagstiftning, som förhindrar arbetsgivarna att proklamera lockout? Och skall det i så fall vara en lagstiftning, som ensidigt riktar sig mot arbetsgivarna, alltså en klasslagstiftning, eller skall den även förbjuda arbetarna att strejka? För egen del tror jag inte att arbetsmarknadens parter vill ha en lagstiftning, som begränsar deras rörelsefrihet i dessa hänseenden.

Att kollektivavtalslagen begränsar möjligheterna till rättstvister under avtalstiden är emellertid en helt annan sak.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag skall svara direkt på den fråga som herr Norman ställde. Jag har inte krävt någon vidgad lagstiftning, men när jag talade om lockouthotet från Arbetsgivareföreningen var det för att bevisa, att den svenska kapitalismen av i dag är lika grym och hänsynslös, ja, kanske ännu grymmare och hänsynslösare än vad den var 1928. Jag ville därmed bevisa, att vad man säger om att

kapitalismen är demokratisk, att den vill samarbeta o. s. v. är rent nonsens. Den uppfattningen hyser också den utslagsgivande delen av den svenska arbetarklassen. Så snart det ligger i linje med arbetsgivarnas intressen är de beredda att vidta de mest desperata åtgärder. Det var det jag avsåg när jag anförde exemplet med lockouthotet.

Sedan vill jag tillägga, att under årtionden har det som bekant i hamnarna rätt feodala förhållanden. Det är inte bara ett påstående från vår sida, utan det har också omvitnats av den socialdemokratiska fackpressen. Det har varit en väldig opinion bland hamnarbetarna mot de nuvarande förhållandena. Men stuveribolagen har alltid vetat att arbetarna inte kunnat vidta några åtgärder därför att vi har lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol. Tyvärr är det på det sättet, att också fackförbundsledningen i detta fall trodde sig vara på den säkra sidan. Men när det gått årtionde efter årtionde utan att man fått rättelse i olika hänseenden och när det gått år efter år utan att arbetarna fått sina löner reglerade, då blev måttet rågat. När arbetarna nu gick ut i strid var det följaktligen från deras synpunkt fråga om en intressekonflikt. Jag vill emellertid poängtera att det varit en styrka för stuveribolagen att ha till hands detta hot med arbetsdomstolen, vilket under så många år hindrat stuveriarbetarna från att arbeta under mänskliga förhållanden och från att uppnå löner, som ligger i nivå med andra arbetares löner.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Herr Persson gjorde, förefaller det, en kapital feltolkning av kollektivavtalslagens innehåll. Jag begärde emellertid inte ordet för att säga detta, utan på grund av en annan sak, som herr Persson var inne på, nämligen hans resonemang om storfinansens och kapitalisternas makt.

Jag har inte anledning att utfärda något som helst välfrejdsbetyg åt arbetsgivarna över huvud taget, och framför allt inte åt de lockouthotande arbetsgivarna.

Om genomförande av en allmän arbetarpensionering

Jag bestrider emellertid på det bestämdaste, att ett upphävande av kollektivavtalslagen på något sätt kan vara ett motdrag mot dessa arbetsgivares brutalitet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om genomförande av en allmän arbetarpensionering

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om genomförande av en allmän arbetarpensionering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 3 i första kammaren av herr *Persson Helmer*, och herr *Norling* samt nr 7 i andra kammaren av herr *Senander* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels om förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionerna anförts och att sådant förslag måtte framläggas i så god tid, att det kunde träda i kraft den 1 januari 1956, och dels att Kungl. Maj:t på lämpligt sätt måtte ta initiativ till överläggningar med parterna inom byggnadsindustrien om arbetarpensioneringens genomförande för inom denna verksamma arbetare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 3 och II: 7, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Av kravet om trygghet i anställningen är frågan om tryggad ål-

derdom efter anställningstidens slut i produktionen en delfråga, som snarast bör lösas. I över ett årtionde har arbetarna förgäves väntat på att regeringen skulle komma med förslag i denna fråga. Hur stämningen är bland arbetarna, kan man utläsa av de krav som ställes till Landsorganisationen och fackförbunden.

»Vi arbetare kan ej längre nöja oss med utvecklingen av pensionsfrågan. För tjänstemän i såväl den statliga som kommunala förvaltningen och i privat tjänst anställda är pensionsfrågan i de flesta fallen löst. Den kategoriklyvning, som här förekommer, är högst kränkande för kroppsarbetarna. Vi är medvetna om att det är vi arbetare som framskappar värdena, och vi drar det tyngsta lastet med den minsta lönen och den kortaste semestern.» Detta är ett citat från en av de nio motioner, som behandlades på Landsorganisationens kongress år 1951. Citatet är ett karakteristiskt uttryck för arbetarnas mening i denna fråga.

Man kan ställa frågan, varför anställningsformen skall vara avgörande när det gäller skyddet för ålderdomen? Varför skall en kollektivavtalsanställd få sämre ålderdomsförsörjning än den som betecknas såsom tjänsteman? Och varför skall arbetsgivaren inte ha samma skyldighet gentemot arbetaren, när det gäller detta sociala skydd, som han har mot övrig anställd personal? Det är denna frågeställning som gör, att arbetarna känner sig kränkta och mindervärdade för sin insats i produktionen.

Redan år 1944 beslöt riksdagen hemställa till regeringen om en utredning beträffande en obligatorisk pensionering av i enskild tjänst anställda. Ännu efter mer än tio år har regeringen inte kommit med något förslag till riksdagen i denna fråga. Emellertid har en utredning nummer två tillsatts, som utlovat sitt betänkande under innevarande år.

Under trycket från arbetarna har emellertid de stora fackförbunden samt Landsorganisationen gjort vissa undersökningar om hur pensionsfrågan ligger till inom respektive organisationsområ-

Om genomförande av en allmän arbetarpensionering

Den Av Metallindustriarbetarförbundets undersökning framgår, att inom den egentliga verkstadsindustrien omkring 41 procent av medlemmarna i de undersökta företagen erhåller pension i någon form. Storleken av pensionsbeloppen rör sig i regel om cirka 600 kronor per år. Inom Fabriksarbetarförbundet beröres omkring 52 procent av förbundets medlemmar, men där är pensionsbeloppen mindre och utgår i regel med omkring 240 å 300 kronor per år. Att procenttalet är så pass högt inom detta förbund beror på att de kooperativa företagens personal tillhör detta förbund och att i dessa företag samtliga anställda är pensionsberättigade.

Av Landsorganisationens undersökning visade det sig, att av de omkring 800 000 medlemmarna som omfattades av undersökningen, över 60 procent saknade några som helst pensionsförmåner. Beträffande pensionernas storlek kom LO till samma resultat som undersökningarna inom metallindustriarbetar- och fabriksarbetarförbunden utvisade.

Varje år avgår såväl arbetare som tjänstemän från sina anställningar inom företagen av åldersskäl, och har anställningen varit långvarig så avtackas de av företagsledningen för sin insats i företaget och i regel överlämnas också en blombukett. Men sedan detta skett är det slut med jämlikheten. Tjänstemannen får sin pension från företaget, som gör att han kan se fram mot ålderdomen med större trygghet. Arbetaren får däremot nöja sig med tacktal och lovord om vad hans yrkeskunnighet och skicklighet betytt för företaget, och så får han gå hem med sina blommor, som är visna dagen därpå. Att det känns bitert för arbetaren, som kanske offrat hela sitt livs arbetskraft åt ett och samma företag men nu får se, hur olika arbetsinsatserna värdesättes, är uppenbart.

Det måste vara samhällets plikt att här ingripa och genom lagstiftning säkra också ålderdomstryggheten för arbetaren. Kommunisterna har därför i motioner framfört krav om en provisorisk ålderdomsförsäkring vid såväl föregående års som innevarande års riksdagar.

Den provisoriska lösningen av pensionsfrågan skulle i huvudsak komma att gälla flertalet industriarbetare, för vilkas del frågan redan delvis blivit löst genom lokala initiativ, visserligen i de flesta fall otillfredsställande men där principen likväl är erkänd.

Att enligt vår motion frågan endast kommit att lösas för vissa grupper, är från vår sida inte något uttryck för angelägenhetsgraden speciellt för dessa grupper. Vad vi genom en provisorisk lösning vill åstadkomma är att speciella problem inom andra grupper inte får utgöra ett hinder för att genomföra de viktiga reformkrav för de grupper, för vilka frågan kan lösas, utan att invänta en fullständig utredning av spörsmålet.

De mest svårlösta problemen finnes inom byggnadsverksamheten, jordbruket, handeln, hantverket och småindustrien, men vi utgår från att dessa problem inte får utgöra en broms för reformens lösning och genomförande i de stora och medelstora industriföretagen.

I de kommunistiska motionerna föreslås således, att den provisoriska lösningen skulle omfatta företag med minst 50 anställda. Pensionsberättigad skulle den vara, som haft minst 20 års anställning inom samma företag. Pensionens storlek skulle vara två tredjedelar av den lön, som vederbörande haft under anställningens sista tid. Pensionsåldern skulle fastställas till 65 år för manlig arbetare och 60 år för kvinnlig. Vid hälsofarligt arbete skulle pensionsåldern sänkas till 60 år för män och 55 år för kvinnor.

Kostnaderna skulle helt bestridas av arbetsgivarna, som genom pensionsfonder skulle avsätta medel till betryggande belopp, så att pensionsplikten kunde säkras. Vid har också föreslagit bestämmelser, som skulle säkra pension åt arbetarna även om ett företag nedlade sin verksamhet eller övertogs av annan ägare.

En provisorisk lösning av ålderdomspensionen genom lagstiftning skulle ge stora grupper, i huvudsak inom in-

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

dustrien, likställighet med statsanställda och kommunalanställda i pensionshänseende.

För att ytterligare understryka detta reformkravs aktualitet kan jag åberopa förste vice talmannens i denna kammar, Landsorganisationens ordförande herr Strands uttalande den 1 maj 1953. Han underströk vid detta tillfälle kraftigt, att arbetarpension var en av de stora sociala reformer, som väntar på sin lösning, och att man inom fackföreningsrörelsen var medveten om detta. Att så är fallet framgår också av att Murareförbundet gjort hemställan till regeringen om att frågan skall föreläggas 1955 års riksdag.

Utskottet har avstyrkt motionerna med hänvisning till det förra året antagna utlåtandet, vari utskottet sade sig inte dela tanken på en provisorisk lösning av frågan. För dagen hänvisar utskottet också till det av utredningen utlovade betänkandet. Naturligtvis är det bra om ett betänkande lämnas i år, men därmed är ju inte frågan löst. Det brukar i regel dröja ganska länge från det ett betänkande framlägges och till dess en proposition i ämnet föreligger. Remissförfarandet tar sin rundliga tid, och sedan följer behandlingen i departementet. Även om denna behandling skulle bli klar i år, kan man alltså inte förvänta proposition med regeringsförslag förrän tidigast till nästa års riksdag. Först påföljande år kan då i bästa fall pensioneringen vara klar.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till motionerna nr 3 i första kammaren och 7 i andra kammaren.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag tycker att allt vad herr Norling sagt är riktigt, utom att han tror att man hastigt och lustigt kan konstruera en provisorisk lagstiftning, som skulle kunna träda i kraft ganska snart och sedan gälla till dess man får någonting mera beständigt. Det är alldeles givet att om riksdagen intar en viss ståndpunkt, så kommer den att bli bindande för det fortsatta utredningsar-

betet i frågan, och det tror jag inte vore lyckligt.

Provisoriska förslag, som skall gälla tills vidare, snickras ofta ihop litet för hastigt. Jag skulle bara vilja peka på en enda liten lustighet i den konstruktion som herr Norling och hans medmotionärer har föreslagit. Herr Persson var nyss inne på frågan om lika lön för lika arbete, och det är ju en gammal kärlek hos herr Norling, som vi får tillfälle att tala om kanske nästa vecka. Här har nu motionärerna konstruerat ett provisoriskt förslag med olika pensionsålder för män och kvinnor. Det vittnar ju om att de i alla fall till slut är bundna i ett vanetänkande. Jag tror också att det visar, att man gör klokt i att gå litet försiktigt fram och vänta med att fatta beslut till dess hela materialet föreligger.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av två provisoriska europeiska överenskommelser om social trygghet och en europeisk konvention om social och medicinsk hjälp samt tilläggsprotokoll till dessa avtal, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 5, med anledning av väckta motioner om ökad medelsanvisning för budgetåret 1954/55 till fiskerilånefonden.

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 80 av herr *Hällgren* m. fl. och II: 105 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., hade yrkats, att riksdagen måtte på tilläggsstat för budgetåret 1954/55 till fiskerilånefonden anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

För innevarande budgetår hade det belopp, som årligen finge utlånas från fiskerilånefonden, fastställts till 2 000 000 kronor. Med hänsyn härtill och då för nämnda budgetår ett belopp av omkring 1 300 000 kronor beräknats bli disponibelt i fonden, hade 1954 års riksdag anvisat ett investeringsanslag av 700 000 kronor för ändamålet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 80 och II: 105,

1) medgiva, att tills vidare från och med budgetåret 1954/55 ett belopp av 3 000 000 kronor finge av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden; samt

2) till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Anderberg*, *Jon Jonsson*, *Mossberger*, *Gustafson* i Dädesjö, *Andersson* i Hysna och *Jonsson* i Strömsund ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 80 och II: 105 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr **ANDERBERG** (s):

Herr talman! Vid detta utlåtande finns en reservation av några ledamöter i jordbruksutskottet.

Vid behandlingen av de olika huvudtitlarna såväl i jordbruksutskottet som i statsutskottet har vi i detta år nödgats gå rätt hårdhänt fram. Vi har varit tvungna att avstyrka många motioner

och önskemål av skilda slag. Naturligtvis händer det att man har sitt hjärta med både på den ena och på den andra sidan och ömmar för det ena eller andra önskemålet, men det gäller ändå att försöka åstadkomma jämnhet och att så vitt möjligt hålla fast vid de riktlinjer som varit utslagsgivande för budgetarbetet och departementens anslagsäskanden. En återhållsam linje har alltså varit ofrånkomlig.

På denna punkt har det varit ganska livliga diskussioner i utskottet därför att motionen haft starka förespråkare. Det gäller ingen ny fråga, utan vi har haft den uppe till behandling i kammaren vid flera tillfällen, senast i fjol. Vi har också beslutat anslagshöjningar och förbättringar på detta område. Den föreliggande motionen avser att riksdagen måtte på tilläggsstat för budgetåret 1954/55 till fiskerilånefonden anvisa ett investeringsanslag av en miljon kronor. Av motionärerna och dem som i utskottet förde talan för fiskarena framhölls det, att det förelåg ett stort behov av denna ökning av fonden, och det underströks — vilket väl även utskottets talesmän nu kommer att göra — att detta behov i år var särskilt stort.

Vi reserverar inte blivit övertygade av motionärernas bevisföring. Visserligen fann vi, såsom vi framhåller i reservationen, att beaktansvärda skäl anförts till stöd för motionärernas hemställan, men med hänsyn till den begränsning av investeringsverksamheten, som för närvarande måste iakttagas på alla områden, ansåg vi oss inte kunna biträda motionärernas förslag. Av dessa skäl har vi ansett oss böra vänta ytterligare något år, tills vi blivit i tillfälle att se vilken verkan den av riksdagen för två år sedan beslutade höjningen av bidragsbeloppet kan komma att få.

Det finns många andra fonder, som blivit lika hårt ansträngda som fiskerilånefonden, och vi har inte ansett oss kunna gå med på en höjning av fonderna överallt där behov av höjning föreläggat. När nionde huvudtiteln om någon tid skall behandlas, kommer vi att få ta ställning till ett förslag liknande det nu

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

föreliggande. Det gäller även där en höjning av samma fond med en miljon kronor, och till stöd för en sådan höjning har anförts ungefär samma motivering som i det nu föreliggande fallet. Vi som är reservanter har inte heller i detta fall ansett oss kunna tillstyrka en sådan höjning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, BROR, (bf):

Herr talman! Reservanternas ärade talesman har alldeles rätt när han säger, att man skall iaktta begränsning när det gäller investeringsverksamheten. Inom jordbruksutskottet har vi verkligen sökt att följa de riktlinjer, som därvidlag har givits. Men i det föreliggande fallet finns särskilda skäl till en höjning av anslaget.

Låt oss, ärade kammarledamöter, försöka sätta oss in i den situation som uppstår då en fiskebåt, av vilken kanske tre familjer är beroende för sin försörjning, gått under. Kan man då begära, att dessa fiskare skall på grund av investeringsbegränsningen vänta med att bygga en ny båt? Bara på västkusten har fem båtar sjunkit under loppet av ett år, och sex man har gått förlorade på dessa båtar. Båtägarna kan inte vänta med sin investering vare sig ett år eller ens några månader. De måste ha en ny båt.

För en fiskare, som förlorar sin båt, blir situationen precis densamma som då en bonde går förlustig hela sin gård. Eftersom fiskaren är beroende av tillgång till en båt för sin utkomst, är det nödvändigt att vi här gör ett litet avsteg från den begränsning i investeringsverksamheten, som vi ålagt oss.

Detta avsteg är inte stort. Det gäller bara en miljon kronor. De pengar, som här placeras, är inte heller bortkastade, ty de skall förräntas av låntagarna med 3 procent efter det att lånet i två år varit räntefritt, och säkerheten är utomordentligt god. Landstingen och hushållningssällskapen förmedlar lånen och ansvarar för dem, och staten skall ha boteninteckning i båtarna.

Staten räckte fiskarena en hand för ett

par år sedan genom att höja maximibeloppet vid lån ur fonden från 60 000 till 120 000 kronor. Detta glädde fiskarena, men det har tyvärr visat sig, att på grund av de restriktioner som uppställts och den begränsning av medlen, som ställts till förfogande, har fiskarena inte kommit i åtnjutande av höjda lånebelopp. Det största lån som utgått har varit på 62 000 kronor. Fiskarena har alltså inte blivit delaktiga av den generositet, som riksdagen visade 1953. Lånen löper på tio år utom då det gäller motorer, i vilket fall lånet skall återbetalas på sju år.

Det kunde vara frestande att också gå in något på frågan om fiskets betydelse för vårt land och vårt folk. Den betydelsen är icke ringa. Årsproduktionen av fisket utgör 200 miljoner kg till ett värde av ca 122 miljoner kronor, och vår fiskeflotta värderas, med redskap och övriga tillbehör, till ungefär 161 miljoner kronor. Senaste året exporterade vi fisk för 54 miljoner kronor och importerade fisk för 65 miljoner kronor — alltså hade vi ett importöverskott av 11 miljoner kronor. Tidigare har vi haft exportöverskott. Vi hade 1948 ett exportöverskott på 12 miljoner kronor, varför man kan säga att det gått tillbaka med fisket i vårt land. Det går också tillbaka med skärgårdsbefolkningen runt om i Sverige, och detta är ytterligare en anledning till att denna befolkning behöver stöd. Jag kan aldrig tro att Sverige är så fattigt, att vi inte skulle kunna anvisa ett investeringsanslag av en miljon kronor till fiskerilånefonden och att vi inte heller skulle kunna höja det belopp, som disponeras för dylika lån, från två miljoner till tre miljoner kronor.

Såsom kammarledarmöterna med säkerhet sett i förevarande motioner, där det finns en redogörelse för hur många lån som är sökta och hur många som kan beviljas, är behovet på detta område synnerligen stort. De sökta lånen har uppgått till nära fyra miljoner kronor, alltså dubbelt så mycket som kan täckas av tillgängliga medel. Det är inte heller bara västkusten det här rör sig om. Av jordbruksutskottets utlåtande på sid. 2 fram-

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

går, att nästan flertalet län i Sverige är beroende av dessa lån, t. o. m. befolkningen i ett sådant län som Värmlands län, som inte har någon kust vid havet utan som fiskar i Väneren, har sökt lån.

Herr talman! Jag finner så starka skäl tala för att fiskarena får denna hjälp, att jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet HJALMAR NILSSON:

Herr talman! Jag ber först att få säga att jag tror att herr B. A. Nilsson gör sig besvär i onödan, när han skall söka bevisa, hur värdefull fiskenäringen i verkligheten är. Däröfver tror jag inte att det råder den ringaste tvekan hos någon i denna kammare, och allra minst råder det någon tvekan därom hos mig. Det är en sak, som för mig och förmodligen för alla kammarledamöter är så klar, att den varken behöver bevisas eller stödjas med några siffror.

Frågan om att väga hur mycket eller hur litet fiskenäringen betyder har inte varit avgörande för det ställningstagande, som vi inom jordbruksdepartementet gjort. De faktiska förhållanden, som lett till detta ställningstagande, är att vi nu inte har en normal ekonomisk situation här i landet. Detta har medfört, att många mycket angelägna och behjärtansvärda önskemål fått stå tillbaka. Jag kan försäkra herr B. A. Nilsson, att man t. o. m. när det gäller många sådana önsksningar fått finna sig i nedskärningar i förhållande till det tidigare stöd, som erhållits från det allmänna sida. Några sådana nedskärningar har dess bättre fiskenäringen inte behövt vidkännas.

Här har det inte varit fråga om att minska det tidigare anslaget. I den onormala situation, som råder, har fiskenäringen fått behålla det anslag, som tidigare utgått för detta ändamål. Men situationen har å andra sidan varit sådan, att om det här i landet skall föras en sådan ekonomisk politik, som de flesta i denna kammare givit sin anslutning till, har det varit omöjligt att öka ett anslag på detta specialområde liksom

det varit omöjligt att öka anslagen på en rad andra specialområden. Gör man det, då bryter man sönder den ram för utgiftsbelastningen, som man måste sträva efter att hålla. Det är dessa skäl, som varit vägledande för ställningstagandet i departementet.

Herr B. A. Nilsson säger, att en av orsakerna till utskottets ställningstagande är att vissa båtar har sjunkit. Jag vet mer än väl vilka personliga olyckor detta innebär för dem, som är ägare till båtarna, och jag kanske skulle ha förstått herr B. A. Nilsson och utskottsmajoriteten litet bättre, om man i dagens situation, då det gäller att bevaka varje utgiftsökning, begränsat sig till att begära hjälp till just dessa båtägare. Men det har man inte gjort, och herr B. A. Nilsson har sannolikt inte den ringaste garanti för att dessa personer framför alla andra kan få del av de ökade medel han vill ställa till förfogande, om riksdagen mot förmodan skulle följa herr B. A. Nilssons linje.

Herr B. A. Nilsson anförde som ett skäl, att pengarna skulle återbetalas och att säkerheten var god. Det är sant, men det finns ju många andra områden, där man skulle kunna använda precis samma skäl för en ökad medelsanvisning också inom det mycket begränsade fält, där jag har att företräda det allmänna intressen i budgetfrågorna.

Herr B. A. Nilsson har ytterligare talat om att det endast är få, som haft nytta av den höjning av maximibeloppen, som beslöts 1953. Men när utskottet diskuterade frågan om det årliga utlåningsbeloppet förklarade utskottet att det ville som sin ståndpunkt framhålla, att frågan om ytterligare kapitaltillskott inte borde upptagas, förrän någon erfarenhet vunnits av den vid 1953 års riksdag beslutade ändringen i lånebestämmelserna. Jag tror inte att den ändring, som beslutades våren 1953 och trädde i kraft någon tid senare, ännu har verkat så länge att riksdagen har möjlighet att i enlighet med vedertagna grunder bedöma effekten av den ändringen.

Jag anser att denna kammare gör klokt i att följa reservanternas i denna fråga.

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

Det gäller inte något ställningstagande till fiskenäringens större eller mindre betydelse, ty på den punkten är vi alla ense. Vad man här har att ta hänsyn till är den ekonomiska politik till penningvärdets skydd som regeringen förklarar att man önskar följa.

Herr HÄLLGREN (s):

Herr talman! Jordbruksutskottet återger i sitt utlåtande två yttranden, nämligen ett från fiskeristyrelsen och ett från Sveriges fiskares riksförbund. Särskilt fiskeristyrelsens yttrande ger en ganska överskådlig bild av situationen.

Lånefondens storlek, två miljoner kronor, beslöts, om jag läser rätt innantill, vid 1949 års riksdag. Sedermera beslöt 1953 års riksdag att ändra lånens maximalbelopp från 60 000 till 120 000 kronor utan att öka fondkapitalet. Man ville låta någon tid förflyta för att se hur detta skulle komma att verka, om pengarna kanske räckte till ändå. Nu har det visat sig av de inkomna ansökningarna att fondens medel inte räcker till.

Jag vill poängtera att det här inte är fråga om understöd — låntagarna åtnjuter två års räntefrihet från lyftningsdagen, sedan har de att erlægga 3 procents ränta tills pengarna har betalats tillbaka. Det är sålunda en lånefond. Men samtidigt vill jag påpeka att fonden inte enbart skall användas för anskaffande av båtar och redskap för fisket. Den skall även användas för andra ändamål inom fiskerinäringen. Jag såg häromdagen att någon begärt ett lån ur fonden för inköp av en bil att köra omkring fiskevaror med, ett ärende som jag tror hänskjutits till Kungl. Maj:t. Endast en del av lånen går alltså till inköp av båtar och redskap.

Jag vill komplettera den framställning som gavs av jordbruksutskottets talesman med att värdet av redskap och båtar år 1952 kan uppskattas till 158 miljoner kronor. Fiskerilånefonden uppgår endast till två miljoner kronor.

Vad vinner man nu med att bibehålla fonden vid denna storlek i stället för att öka dess kapital till tre miljoner kronor?

Jag vet inte, om man begränsar investeringarna på det sättet. Investeringsavgiften har vi godkänt, den skall erläggas. I det avseendet är dessa låntagare jämställda med alla andra producenter i detta land. Dessutom bör man betänka att de lån, som söks, till övervägande delen endast täcker en del av anskaffningsvärdet för båtar, redskap etc. Det övriga måste vederbörande låna pengar i bank för att betala. Följden av att bibehålla fonden vid den nuvarande otillräckliga storleken är alltså endast att man berövar vissa företagare inom fiskerinäringen de förmåner som staten velat ge dem genom att räntan på lånen ur fonden satts till 3 procent med två års räntefrihet. De får nu betala litet högre ränta i bank och tvingas att låna mera i öppna marknaden än de annars skulle ha behövt.

Jag förstår inte riktigt varför man skall göra så stor affär av denna ökning av fiskerilånefonden. Det är dock en viss skillnad på investeringar och investeringar. I jordbruksutskottets utlåtande nr 6 föreslås en investering på 25 miljoner kronor till stödlån med anledning av skördekadaver. Jag kommer givetvis att här i kammaren biträda detta förslag, precis som jag biträdde förslaget om investeringsavgift. Men det finns en viss skillnad mellan investeringar på landbacken och investeringar på sjön. Man kan låta bli att köpa ett »dollargrin» ett år, man kan låta bli att utvidga en fabrik, ty den ger sysselsättning ändå, men det är dock så, som utskottets talesman här framhöll, att om fiskaren är utan båt eller om han inte har motor i båten, så kan han inte driva sitt yrke. Han måste inställa sin verksamhet och blir tvungen att söka sig annat arbete.

Jag skall inte här hänvisa till förhållandena i England, men det förhåller sig nog på det sättet, såsom har understrukits i debatten, att det till stor del är tack vare statens hjälp som fisket bedrivs av fiskare i båtlag, där samtliga är delägare i båten. Hjälper vi dem inte att vidmakthålla det tillståndet att alla yrkesutövarna är delägare i produktionsmedlen, kommer det att bli uteslutande

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

de kapitalstarka som har råd att skaffa båtar, under det att de andra blir löntagare med vad därav följer.

Jag tillstyrker jordbruksutskottets förslag.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Herr Hällgren nämnde fiskeristyrelsens yttrande, och det ger mig anledning konstatera att den 12 augusti 1953, då fiskeristyrelsen skulle begära anslag till den proposition som förbereddes till 1954, begärde man tre miljoner kronor. Den 17 augusti 1954, när det gällde den proposition som nu föreligger, hade man skurit ned sina anspråk till 2,6 miljoner, men den 10 januari i år, när vi byggt propositionen på fiskeristyrelsens framställningar av den 17 augusti, kom styrelsen tillbaka med begäran om en miljon kronor på tilläggsstat. Det kan ju hända att övervägandena från vår sida hade fått ett annat resultat, om styrelsen hade haft samma yrkanden 1954 som 1953. Därom kan jag nu ingenting säga: jag bara konstaterar vilka yrkanden som har framställts från styrelsens sida.

Herr Hällgren sade vidare, att det är bara en del av dessa pengar som går till båtar. Det är formellt riktigt uttryckt, men jag skulle å andra sidan kunna uttrycka samma sak så att det är en mycket, mycket liten del av detta anslag som går till annat än båtar och utrustning. Det hoppas jag herr Hällgren också vet.

Herr Hällgren säger, att om inte detta anslag beviljas blir det bara de kapitalstarka fiskarna som kan driva sitt yrke. Jag har under de år, då jag haft med denna näring att göra, lärt mig känna fisket och dess utövare ganska väl, och jag skulle mycket misstaga mig på denna dugliga och kunniga yrkeskår, om två eller tre miljoner i bidrag till lån på bättre lånevillkor i dagens exceptionella läge skulle påverka fiskarkåren i stort. Jag tror att fiskarkåren är mer kunnig, mer duglig och mer initiativrik än ett sådant resultat skulle vittna om.

Herr **JONSSON, JON, (s):**

Herr talman! Som jag ser denna fråga är den ett delproblem av det mycket stora problem, som vi behandlade när vi beslutade om investeringsavgiften. Det gäller också här en investering, och därför måste den bedömas ur samma ekonomiska och sociala synpunkter. Det finns en passus i utskottets utlåtande, som jag vill påminna om och som jag för min del tycker är något betänklig. Det erinras här om att det i motionerna begärs en miljon kronor till, och så tilläggs det: »Såsom motivering härför har i motionerna anförts, att bortfallet av investeringsavgift för nybyggnad och modernisering av fiskefartyg fr. o. m. den 1 januari 1954 samt ökningen av lånemaximum från 60 000 till 120 000 kronor enligt beslut vid 1953 års riksdag medfört ett stegrat lånebehov.» Skall vi verkligen härvidlag gå till väga på det sättet, att vi vid ett plenum beslutar införa en investeringsavgift för att motverka investeringar, så att de inte ökas mer än vi kan behärska medan vi vid ett plenum strax därefter på tilläggsstat anslår medel för att oberoende av denna investeringsavgift fullfölja investeringarna? Det kan väl inte vara någon konsekvens i ett sådant handlande.

Nu har ju särskilt herr Bror Nilsson här påpekat, att det är stora behov som föreligger. Och visst är det så, det har också reservanterna erkänt. Men så säger han här: »Det gäller ju ändå bara en miljon!» Ja visst, och skulle man ta detta bara som en isolerad företeelse, så kanske det inte betydde så mycket. Men som herr Anderberg redan påpekat, föreligger det bara inom det område som vi inom jordbruksutskottet har att behandla — nionde huvudtiteln — yrkanden och motioner om att vi skall t. ex. öka ut egnahemslånefonden och lagerhuslånefonden, och dessa fonder har också stor betydelse för folkhushållet i vårt land. Men med hänsyn till de ekonomiska förhållandena har vi inte velat vara med om att fullfölja motionernas tankegång på dessa områden och höja anslagen, utan vi har begränsat oss till

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

de anslag som tidigare utgått och som Kungl. Maj:t har framlagt förslag om.

Så vill jag också säga, när det talas om fiskerinäringens stora betydelse och att den därför bör få samhällets stöd, att visst får den samhällets stöd i ganska stor utsträckning. Det kanske kan sägas att den får lika god hjälp från samhällets sida som övriga jämförbara medborgargrupper. Jag vill bara erinra om att riksdagen under fjolåret på jordbruksutskottets förslag anslag 1,5 miljoner kronor för att få nytt maskineri i undersökningsfartyget Skagerak. Det framhölls att detta fartyg var av stor betydelse för fisket. Jag vill också erinra om att om vi jämför med vad fiskerinäringen får för innevarande budgetår, så blir det för nästa år 52 000 kronor högre, så att det föreligger ingen prutning utan i stället en ökning på anslagen till fiskerinäringen under nionde huvudtiteln.

Herr Bror Nilsson säger här, att det förekommit mycket otrevliga och led samma förlisningar, och alla måste ju beklaga att sådant inträffar. Men detta sker oberoende av om det finns två eller tre miljoner kronor i denna fond. Vidare vill jag erinra om att det väl ändå är med båtar, liksom med gårdar som brinner, på det viset att de i regel är försäkrade. Värdet är väl därför inte helt borta efter en förlisning, även om det givetvis gäller när man skall skaffa en ny båt, liksom när man bygger upp en gård som brunnit, att det nya blir mycket dyrare än det gamla varit. Men om några katastrofall inträffar, såsom när en förlisning ägt rum, så bör väl det ändå finnas en möjlighet att ge förtursrätt vid erhållande av lån.

Med anförande av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, BROR, (bf):

Herr talman! När den siste ärade tälaren anför, att det liksom ligger en dualism i att bevilja statsbidrag åt en näring och samtidigt föreskriva investeringsbegränsning, så vill jag påpeka att

detta inte är unikt för fisket. Sådana fall torde kunna uppletas även på andra områden inom statsförvaltningen.

Jag vill inte heller gå med på hans yttrande att detta är till så stor hjälp för fisket. Låt oss tänka oss in i vari hjälpen består. Den innebär att man ställer pengar till förfogande mot prima säkerhet, mot botteninteckning i båtarna och mot tre procents ränta under loppet av tio år. Den förmån som fiskaren åtnjuter består i att han får ha detta lån räntefritt under två år. Man må väl säga att detta är en ganska måttlig förmån för en så hårt arbetande yrkesgrupp. Skulle inte staten kunna förmå sig att tillhandahålla dessa belopp något så när i den utsträckning som behövs? Pengarna räcker ju inte till mer än hälften av vad som behövs.

Herr Jonsson talade om försäkringar. Det är klart att fiskarena har sina båtar försäkrade. Men var och en vet väl att man inte kan få en ny båt för den försäkringssumma som gäller för en gammal båt, utan där måste betydande kapitaltillskott till, och vår fiskarbefolkning är i det läget att den nödgas låna när den skall ha nya båtar. Den måste anlita banker, och den behöver också det lilla statliga stöd som kan givas. Jag vågar det påståendet att detta stöd från statens sida till fiskarena är jämförelsevis ringa.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Här har ju i debatten redan från båda håll de synpunkter framförts, som man egentligen kan komma med. Jag skall bara tillåta mig att göra en liten sammanfattning.

Majoriteten av riksdagen har anslutit sig till den ståndpunkten att man bör försöka strama åt den ekonomiska politiken genom att minska investeringarna. Detta skall ske på två vägar, genom kreditstramning och genom en redan avslutad investeringsavgift. Är det inte då ganska konstigt att komma och begära att på en punkt skall vi nu öka investeringsanslaget med 50 procent — ty det är ju vad som föreslås. Man säger, att

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

detta är så ömmande och så önskvärt. Statsrådet Nilson har redan sagt, att det finns oerhört många områden där man kan anföra sådana skäl. Jag tycker ändå att det skulle vara konstigt om de i denna kammare, som har röstat för en investeringsavgift vid anskaffande av fiskebåtar och därmed har visat att de anser att dessa investeringar bör komma i samma kategori som andra, nu skulle handla på rakt motsatt sätt och genom en ökning av investeringsanslaget på denna punkt säga: Nej, det menade vi inte, här skall det inte bara vara som förut, utan här skall vi öka utrymmet för investeringar!

Sedan har vi skälet att det finns så många ömmande fall. Herr Bror Nilsson har erinrat om att fem båtar har sjunkit på västkusten. Herr Jon Jonsson har svarat, att de väl var försäkrade. Herr Bror Nilsson har då genmält att försäkringssummorna icke räcker. Låt mig tillägga: Vad finns det för hinder för de långivande myndigheterna att ge lånen där de mest behövs, där anskaffningen är mest trängande? Nu får ju de lånebeviljande myndigheterna nya pengar den 1 juli i år. Vad hindrar att de som allra bäst behöver skaffa båtar då först kommer i åtnjutande av lån?

Det finns inga starka skäl för att vi skall ta ut detta område av investeringsverksamheten och behandla det på ett helt annat sätt än vi gör med investeringarna i övrigt.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Reservanternas förste talesman i debatten hade som huvudsaklig — eller man kan säga enda — motivering för reservanternas ställning den som står i reservationen, nämligen att reservanternas med hänsyn till den begränsning av investeringsverksamheten, som för närvarande måste iakttas på alla områden, icke anser sig böra biträda motionärernas förslag. Det är alltså kärnpunkten i reservanternas motivering. Jag fattar väl inte fel, om det också är kontentan av vad statsrådet Nilson anfört som motivering.

Jag vill då bara säga att föreliggande fråga — här gäller det ett anslag på tilläggsstat för innevarande budgetår — är helt och hållet en lånefråga. Detta anslag kommer nämligen inte — i varje fall inte i nämnvärd mån — att påverka nya investeringar. Det är ju på det sättet, att om en fiskare eller ett fiskelag vill skaffa sig en ny båt, måste denna beställas i ganska god tid. Fiskaren tar då kontakt med hushållningssällskapet eller dem i landstinget som förmedlar lån, och han förhör sig om lånemöjligheterna. Han frågar givetvis om lånemöjligheterna även på andra håll. Så beställer han en båt och tecknar kontrakt. I vad det nu rör låneverksamheten under innevarande budgetår torde redan beställningarna vara utlagda, båtarna påbörjade och delvis färdigbyggda. Här är det en likviditetsfråga: Hur skall fiskaren få pengar att betala sin beställning? Pengarna måste skaffas på det ena eller andra sättet. Frågan gäller, var han lättast skall få låna pengarna och var han skall få den lägsta räntan. Fördelen med denna lånefond är ju, att den i någon mån hjälper fiskaren att skaffa pengar till lägre ränta än vid upplåning på annat håll.

Får inte beställaren ett lån i fiskerilånefonden, måste han vända sig till bankerna. Kan han inte där ta upp ett vanligt borgenslån, får saken ordnas genom att släktingar och goda vänner skriver på växlar. Men det är ju den sämsta låneformen och det blir de dyraste pengarna. Det måste ju vara en belastning att behöva betala mycket höga räntor sedan han köpt den nya båten. Det är således inte investeringsfrågan, utan lånefrågan som här är det väsentliga.

Sedan har jag observerat, hurusom herr Jon N. Jonsson har sökt att ytterligare motivera sitt och reservanternas ställningstagande. Han har anfört, att fiskerinäringen på många håll får stöd och bidrag, han har hänvisat till ett investeringsanslag för att bygga ett nytt fiskeundersökningsfartyg o. s. v. Men detta hjälper ju inte på något sätt i den situation som här föreligger för fiskarna. Man skulle tvärtom kunna säga,

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

att om de inte får tillfälle att skaffa sig båtar så behöver de inte heller undersökningsfartyget.

Vidare har det sagts — och det har ju poängterats även av finansministern — att det mycket väl går att ordna saken på det sättet, att den som verkligen kommer i ett katastrofläge kan få förtursrätt. Men vad innebär en sådan förtursrätt? Jo, den innebär att vederbörande blir hjälpt på de övriga fiskarnas och låntagarnas bekostnad. De får givetvis motsvarande lägre belopp.

Här har redan påpekats, att vi under nästa punkt på dagordningen har att behandla ett betydande investeringsanslag på 25 miljoner kronor, vilket innebär en mycket stor förhöjning i jämförelse med vad riksdagen tidigare har beslutat i ifrågavarande avseende. Jag har inte någonting att invända emot detta anslag, vilket också avsetts för utlåning. Jag vill bara ha sagt, att när jordbruksutskottet har behandlat dessa båda anslagsfrågor — jag förstår att det har skett i en följd — har utskottets majoritet varit konsekvent, vilket däremot reservanterna icke har varit. Reservanterna har vägrat att tillstyrka den mindre höjningen på en miljon kronor i fråga om ett anslag för låneändamål, men har utan att blinka kunnat tillstyrka en höjning med 15 miljoner kronor i fråga om ett annat anslag. Det är inte någon konsekvens. Eller har reservanterna plötsligt glömt investeringsfrågan?

Läget är alltså detta, att sedan riksdagen 1953 beslutade att fördubbla lånebeloppet från tidigare 60 000 till nu 120 000 kronor som maximum, hade den givna konsekvensen varit att lånefonden höjts i motsvarande grad. Då hade proportionerna varit desamma som tidigare; nu blir det en snedvridning av proportionerna. Det går att få låna dubbelt så stort belopp, men det finns inte pengar i fonden. Det betyder alltså att man antingen måste skära ned lånen över lag eller också låta många vara utan.

Nu har reservanterna sagt, liksom jordbruksutskottet gjorde förra året, att det fortfarande vill vänta och se, hur

det utvecklar sig. Men utvecklingen känner vi redan — den har jordbruksutskottet redovisat i utskottsutlåtandet. Utvecklingen är den, att med de nuvarande tillgångarna i fonden kan låneansökningarna inte beviljas längre än till i medeltal 47 procent. Sådant är läget. Vad vill man vänta på ytterligare? Vill man vänta och se, tills vi kommer ned till 27 procent eller någonting däromkring? Jag vet sannerligen inte vad reservanterna väntar på. En sak är uppenbar: blir fonden inte höjd, kan inte lån beviljas i den utsträckning som det föreliggande behovet fordrar, och då blir det följaktligen allttjämt en mycket stor begränsning av dessa lån.

Men kom ihåg en sak, innan ni går att rösta: detta är en lånefråga! Den är tämligen lika den vi kommer att besluta om på nästa punkt.

Jag yrkar bifall till jordbruksutskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Spetz* (fp) och herr *Nilsson, Alfred*, (fp).

Herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Herr Andersson säger, att om inte detta anslag beviljas, kommer det inte att finnas pengar att låna till de föreliggande behoven. Ja, är inte det avsikten med den mera åtstramad politiken, att det inte skall lånas ut pengar till allt vad folk anser sig behöva? Det behöver inte herr Andersson påpeka, ty det är egentligen en självklar sak. Att bevilja pengar skulle betyda att man här gör ett alldeles flagrant undantag i förhållande till alla andra områden. Sedan är det väl klart, herr Andersson, att om de mera ömmande fallen får låna först, blir det mindre till andra. Det är så säkert så, att om det lånas ut mindre pengar, blir det också mindre lånat. Det är en obestridlig logik, men vad bevisar det? Helt enkelt ingenting.

Sedan vill herr Andersson understryka att detta är en lånefråga och inte en investeringsfråga. Förlåt, men jag kunde inte följa resonemanget. Herr Andersson sade först, att om en person behöver en

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

båt, förhör han sig om finansieringsmöjligheterna, och sedan beställer han båten. Sedan sade herr Andersson, att nu har de beställt båten, och får de inte låna, kan de inte finansiera båten. Men båda dess saker kan ju inte vara sanna, herr Andersson!

Herr NILSSON, BROR, (bf):

Herr talman! Jag vill bara säga att jag tycker, att finansministern något starkt betonar investeringssynpunkterna. Det är ändå ett särskilt förhållande när det gäller fisket. Man kan inte anlägga riktigt samma synpunkter som annars när det gäller anskaffandet av en båt i stället för en, som sjunkit, eller anskaffandet av ett dyrbart nät i stället för ett som gått sönder. Det finns många dåliga båtar, med vilka man inte kan våga gå så långt ut från kusten. Vi vet att fisket i vårt land har utvecklats sig mer och mer på det sättet, att man måste gå längre ut i havet, ty vid kusterna finns det ingen fisk. Fiskarena måste därför skaffa sig större och större båtar, och nu kan de inte få en sådan båt under 300 000 kronor. Om en båt är dålig och fiskaren måste överväga, om han skall våga sig ut i den eller skaffa en ny, är det inte samma sak som om en företagare frågar sig, om han skall utvidga fabriken eller inte. Fiskarens *liv* kan hänga på hans beslut. Nödgas han fara omkring med en dålig båt, äventyrar han det dyrbaraste han äger, nämligen sitt liv, och många dukar under — i fjol var det sex som dukade under på västkusten under fisket.

Det är skillnad på denna investering och annan investering, herr statsråd. Det var den synpunkten jag ville anföra.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Endast ett kort genmäle till herr Andersson i Rixö!

Han ansåg att reservanterna handlat inkonsekvent, när de i ena fallet inte kunde gå med på ett anslag av 1 miljon till lån åt fiskarena, men i nästa ärende från jordbruksutskottet går med på 25

miljoner till bidrag för skördekadador. Men i det senare fallet har ju en katastrof inträffat, och under höstriksdagen tog vi ställning till just dessa frågor och, låt mig använda uttrycket, beställde anslag till reglering av skördekadorna. Jag kan inte finna att det är analogt. Visst har det inträffat några katastrofall, som herr Nilsson har talat om, även på fiskets område, men även finansministern och statsrådet Nilson har erinrat om att dessa katastrofall ju bör ha förtursrätt.

Jag vill därför mycket bestämt tillbakavisa påståendet att vi skulle ha handlat inkonsekvent.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag vill först helt instämma i vad herr Karl Andersson här yttrat beträffande frågan om dessa båtar tillverkning och tillkomst. Det framgår på sid. 2 i jordbruksutskottets utlåtande att dessa båtar i själva verket redan är beställda och, som herr Andersson sade, i viss utsträckning levererade. Angående lånebeloppet står det i trycket »sökt». Det är ett misstag. Det *sökta* beloppet översteg 6 miljoner, men det blev tillstyrkt ett belopp på över 3,8 miljoner kronor. Lån kunde emellertid inte beviljas på mer än 2 miljoner kronor. Det är alltså den ram som var fastställd.

Jag måste säga att man från fiskarhåll har uppfattat det som ett löfte från riksdagens sida, när riksdagen godkände det utskottsutlåtande, som herr statsrådet Nilson citerade. Højningen av maximibeloppet blir ju en gest, om man inte samtidigt höjer ramen för lånen. Jag hoppas att det står fullt klart för kammarens ledamöter att det här inte kan bli fråga om någon som helst inskränkning i investeringarna. Det blir uteslutande en fråga om hur dessa människor skall kunna klara upp sina åtaganden. Jag måste säga att de i detta fall har stött sig på någonting som de har uppfattat som ett löfte från riksdagens sida, nämligen att om erfarenheten visade att det behövdes en utvidgad lå-

Ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden m. m.

neram, så förklarade sig jordbruksutskottet villigt tillstyrka en sådan. Detta godtog riksdagen. Det måste uppfattas som ett löfte.

Jag vill bara på detta sätt ha understrukit vad herr Karl Andersson sade.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt vad finansministern anmärkte, att vad jag hade anfört var självklara saker. Ja visst var det det, fullkomligt självklara, och jag vill tillägga: riktiga. Däremot har jag inte sagt vad finansministern ville göra gällande, nämligen att om en båtbeställare inte fick lån i lånefonden, så kunde han inte betala båten. Jag sade tvärtom. Får han inte låna pengar i lånefonden, tvingas han att söka ta upp lån på annat sätt på lånemarknaden: i bankerna, i värsta fall på växlar. Ty har han tecknat kontrakt på en beställning, måste i alla fall båten betalas. Detta kommer han inte ifrån, och då måste han upplåna pengar. Själva efterfrågan på penningmarknaden förändrar sig sålunda inte. Den är densamma. Frågan är bara vem som skall lämna lånet och på vilka villkor.

Jag skall naturligtvis inte alls ta upp någon debatt om det förslag som kommer att diskuteras senare. Jag har heller ingenting att invända mot jordbruksutskottets utlåtande i detta avseende, men det förefaller mig, när jag jämför utlåtandena, som om reservanterna hade intagit den ställningen, att när det kommer ett förslag om utgiftsökningar från Kungl. Maj:t, då kan vi godta det, men om det kommer från en motionär, skall vi avslå det. Jag får det intrycket när jag läser reservationen, och därför säger jag att i detta fall har reservanterna i mina ögon inte varit konsekventa.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! I det sista anförandet visade herr Andersson tydligt att hans påstående att detta bara var en lånefråga och inte en investeringsfråga var felaktigt. Herr Andersson sade, att om inte

den, som skall bygga båten, får låna pengar av staten, så lånar han i en bank. Får han låna av staten, så lånar han inte pengarna i en bank, och då har ju banken pengarna över att låna ut åt någon annan som gör en investering.

Herr HÄLLGREN (s):

Herr talman! Det sades här att man vid tillämpningen av utlåningsbestämmelserna skulle rätta sig efter behovet. Jag vågar inte säga i vilken utsträckning det görs av vederbörande myndigheter, men det är klart, att om man exempelvis på Västkusten eller i något län tillämpar särskilda regler, så blir följden den, att fiskarna på andra håll får så mycket mindre att låna. Det blir i så fall inte så mycket att låna för dem av dessa 2 miljoner kronor. Här är ett landsting och 18 hushållningssällskap, som är låneförmedlare. De får i detta fall mindre att förmedla lån av till de andra länen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jonsson, Jon, m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Anslag till stödlån till jordbrukare m. m.

ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 68.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till stödlån till jordbrukare m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödlån till jordbrukare, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 21 januari 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 57, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att dels till stödlån till jordbrukare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor, dels medgiva, att bidrag med anledning av 1954 års skörde-skador finge med anlitan- de av tillgängliga medel under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utlämnas till ett belopp av högst 6 000 000 kronor i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänskjutna likalydande motioner, nämligen I: 392 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling* samt II: 488 av herrar *Holmberg* och *Senander*, vari hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande proposition med följande ändringar, nämligen

1. att till stödlån till jordbrukare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisades ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

2. att ur detta anslag 20 000 000 kronor ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande att utgå som kontanta bidrag till jordbrukare i övre Norrland, som drabbats av skördeskador; samt

3. att räntan på de av Kungl. Maj:t föreslagna stödlånen fastställdes till 3,5 procent.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 392 och II: 488, såvitt nu vore i fråga, till Stödlån till jordbrukare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 392 och II: 488, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att bidrag med anledning av 1954 års skördeskador finge med anlitan- de av tillgängliga medel under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utlämnas till ett belopp av högst 6 000 000 kronor i enlighet med de grunder, som utskottet förordat i det föregående.

B. att motionerna I: 392 och II: 488, såvitt anginge yrkandet att räntan på de av Kungl. Maj:t föreslagna stödlånen skulle fastställas till 3,5 procent, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! När frågan om stödlån till jordbrukare som drabbats av skördeskador behandlades i december månad i fjol, förelåg flera motioner med yrkande om radikala åtgärder för att hjälpa jordbrukarna främst i övre Norrland. En folktopartistisk ledamot av andra kamma-

Anslag till stödlån till jordbrukare m. m.

ren yrkade att 9 miljoner kronor skulle utbetalas som kontantbidrag till enbart de norrbottniska jordbrukarna. I en motion, undertecknad av bondeförbundare och socialdemokrater, yrkades att 10 miljoner kronor skulle anslås för övre Norrland. I avvaktan på jordbruksministerns definitiva förslag nöjde vi oss med att föreslå 5 miljoner kronor att utgå såsom kontantbidrag.

Motiveringarna för att verkligen bisträcka de jordbrukare, som drabbats av de stora skördeskadorna, lämnades mycket utförligt i den diskussion som bl. a. ägde rum i denna kammare i fjol. Utöver vad som då sades vill jag nu göra några korta kommentarer till utskottets förslag.

Såväl före valet som under riksdagsdiskussionerna har jordbruksministern utlovat åtgärder som skulle tillfredsställa både jordbrukarna och riksdagsledamöterna. Av allt att döma känner sig flertalet riksdagsledamöter mycket nöjda med regeringsbudgeten. Vi känner oss emellertid icke alls nöjda, och det gör inte heller jordbrukarna.

När jag läste regeringspropositionen, fick jag det intrycket att jordbruksministern sökte göra gällande att regeringsbudgeten är mycket generöst. Samma uppfattning får man av utskottets utlåtande. De, som motionerade i fjol och då kom med höga bud, må nu yttra sig i lika bestämda ordalag som i december månad. Min mening är att regeringsbudgeten är en billig gest som i alltför ringa grad tar hänsyn till hur hårt skördeskadorna har drabbat de mindre jordbrukarna. Sex miljoner kronor, futtiga 6 miljoner, föreslår man nu skall utgå som kontantbidrag. Försöken att framställa stödlånen som en verklig hjälp är dömda att misslyckas, bl. a. ur den synpunkten att man vägrar sänka räntan från 4 till 3,5 procent.

Det är främst jordbrukarna i övre Norrland som mycket bestämt har krävt att hjälpen skall utgå i form av kontanta bidrag. Bakom detta krav ligger något mycket reellt, nämligen det faktiska behov som har uppkommit genom omfattningen av skördeskadorna. Det är på

intet vis någon trängtan att ropa på samhälleligt stöd i varje situation som ligger bakom kravet. Jag vill på förekommen anledning understryka detta. En mentalitet att sko sig på samhällets bekostnad finns inte hos de mindre jordbrukarna. Däremot har vi upplevat att storbönderna och godsägarna inte varit generade att uppbära väldiga belopp i form av höga priser och direkt statlig subvention. Rustningsindustriernas aptit på statliga subventioner var mycket uppseendeväckande under krigsåren. Man kan lugnt utgå från att rustningsindustriens monopolställning även nu suger massor av pengar från de svenska skattebetalarna.

Men när människor som inte har högre årsinkomst än en genomsnittlig industriarbetarlön råkar ut för vad man kan beteckna som en naturkatastrof, visar statsmakterna inte alls någon generositet. Då hänvisar man till att bönderna får låna pengar. Jag måste tillägga att även den summa pengar, som man föreslår skall utgå som stödlån, är alltför snålt tilltagen.

Det är för mig en överloppsgärning att redovisa skördeskadornas omfattning. Den redovisningen finns i regeringens proposition och i utskottets utlåtande. Vilken mening främst jordbrukarna i övre Norrland har i föreliggande fråga är också klart deklarerad av jordbrukarna själva. Men eftersom utskottet struntar i den mening, som dessa bönder givit till känna, vill jag fråga utskottets ledamöter, om de verkligen menar att det krav på kontantbidrag i stället för stödlån, som jordbrukarna i övre Norrland har framställt, skulle vara ett uttryck för understödstagarna hos dessa jordbrukare. Därest så inte är fallet, varför uppfyller inte utskottet det berättigade krav, som dessa jordbrukare har ställt?

Jag vet på förhand svaret på den sista frågan. Naturligtvis kommer man att säga, att det samhällsekonomiska läget inte tillåter ett tillgodoseende av det kravet. Jag vill här deklarerat att det är nonsens att säga någonting dylikt. Vårt land är ett rikt land och har råd

Anslag till stödlån till jordbrukare m. m.

att bistå de mindre jordbrukarna, vilka råkat ut för vad jag här betecknat som en naturkatastrof. När herrarna nu inte vill vara med om det, innebär det att ni anser att det är helt i sin ordning att dessa jordbrukare för åratals skall tvingas att sänka sin levnadsstandard. De rika behöver inte sänka sin standard, även om deras industrier eller jordbruk drabbas av skador. De kan falla tillbaka på vad de tidigare samlat i sina lador.

Med hänsyn härtill och med hänvisning till vad jag tidigare yttrat i denna fråga, yrkar jag, herr talman, under 1) i utskottets utlåtande bifall till motionerna nr 392 i första kammaren och 488 i andra kammaren. Jag ber att senare få återkomma med yrkanden i de andra punkterna av utskottsutlåtandet.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! I den proposition, som ligger till grund för riksdagens behandling av föreliggande fråga, föreslås dels att till stödlån till jordbrukare skall å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954—1955 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisas ett investeringsanslag av 25 miljoner kronor, dels medgivande att bidrag med anledning av 1954 års skördeskador må med anlitande av tillgängliga medel under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utlämnas till ett belopp av högst 6 miljoner kronor i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen. I en motion, som lämnats i anledning av denna proposition, har yrkats bl. a. att beloppet 25 miljoner kronor måtte höjas med 100 procent, alltså till 50 miljoner kronor. Vidare yrkas i motionen att av nämnda belopp 20 miljoner kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande att utgå som kontanta bidrag till jordbrukare i övre Norrland. Slutligen finns i motionen ett yrkande angående räntesatsen för stödlånen.

Utskottet har inte ansett sig böra tillstyrka dessa motioner utan har yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition i alla punkter. Utskottet ansåg sig ha så

mycket större anledning att ansluta sig till propositionen och inte till motionerna, som det inom utskottet fanns representanter även från Norrbottens län, vilka anslöt sig till propositionen och nu också står under utskottets utlåtande. Jag tror att dessa nog känner förhållandena bland jordbrukarna där uppe lika bra som motionärerna.

Herr Helmer Persson ställde en fråga. Jag skall inte uppta tiden med att besvara den, utan vill bara rekommendera herr Persson att läsa den kungl. propositionen och utskottsutlåtandet. Där kan han få besked på den fråga som han ställde.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag beklagar att det i utskottet suttit representanter även för jordbrukarna i Norrbotten, vilka deltagit i behandlingen av detta ärende och helt blankt struntat i den väldiga opinion, som finns bland bönderna däruppe, och helt blankt struntat i de fakta som föreligger. Jag vill tillägga, att om det funnits en god vilja hos jordbruksutskottet, hade det säkert gått att i varje fall höja det kontanta bidraget till 11 miljoner kronor. Men man har inte ens tagit den chansen. Innevarande regleringsår väntas ju staten komma att utbetala över 11 miljoner kronor mindre än beräknat i extra och allmänna mjölkpristillägg. Inte ens detta har man ansett böra utgå såsom kontantbidrag.

Utgående från detta faktiska förhållande måste jag säga att man har handlat mycket cyniskt mot de bönder, främst i övre Norrland, som så hårt har drabbats av skördeskador.

Herr SUNDBERG (s):

Herr talman! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, vill jag inte underlåta att säga några ord om motionen och herr Perssons inlägg.

Underlaget för den utredning, som stått till utskottets förfogande, har läm-

nats av jordbrukarna själva till hushållningssällskapet och lantbruksnämnden, och det är på grundval av denna utredning som utskottet har fattat ståndpunkt. När herr Persson tar så ivrigt till orda i frågan, kan jag inte tänka mig annat än att orsaken måste vara att man till 1956 spekulerar i att få fyra representanter i andra kammaren!

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Det vore vackrare, herr Sundberg, att spekulera i det förhållandet, att bönderna i Norrbotten lider nöd på grund av skördeskadorna. Fakta för den saken finns i ett yttrande, återgivet i Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall be att få läsa upp det. Det heter där på följande sätt: »En detaljerad uppskattning av skadorna på stråfodret har genomförts under den gångna sommaren, varvid som grund för utredningen legat uppgifter lämnade från jordbrukarna och ett antal stickprovskontroller utförda av lantbruksnämndens eller hushållningssällskapets befattningshavare. Liknande undersökning har även utförts för potatis och fodersäd. Skador på mellan 20 och 40 procent har uppgivits för 13 socknar och skador överstigande 40 procent för 20 socknar». Det är siffror som talar sitt tydliga språk. Och märk väl, både i Norrbotten och i Västerbotten är det fråga om bönder, som inte kommer upp i en inkomst mer än motsvarande genomsnittet av industriarbetarnas löner på landsbygden. Det är ju så påtagligt klara fakta. Man försöker här blunda för dem, bland annat med hänvisning till det samhällsekonomiska läget. Men det går inte att hänvisa till detta i det här fallet. Det är dömt att misslyckas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse

Anslag till stödlån till jordbrukare m. m.

denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Helmer*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Helmer*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 4.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 108, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 91, angående anslag till statens rättsläkarstationer för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 92, angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.;

nr 94, angående vissa anslag till epileptikervården;

nr 95, med förslag till förordning an-

gående tillfälligt upphävande av viss i
vägtrafikförordningen den 28 september
1951 (nr 648) föreskriven besiktnings-
skyldighet, m. m. samt till förordning
om ändring i vägtrafikförordningen.

Justerades protokollsutdrag för denna
dag, varefter kammarens sammanträde
avslutades kl. 18.23.

In fidem
G. H. Berggren